

Inkunabuły dawnych bibliotek w Stargardzie

Michał Spandowski

Warszawa

maasbi@interia.pl

Abstrakt

Tekst opisuje losy inkunabułów dawnych bibliotek w Stargardzie. W bibliotece przy kościele NMP w Stargardzie była jedna z największych kolekcji inkunabułów w bibliotekach Księstwa Pomorskiego. Od początku XIX w. zasób ten niemal w całości wszedł w skład księgozbioru biblioteki gimnazjalnej. Po roku 1945 uległ on rozproszaniu, a osiem inkunabułów uchodzi za straty wojenne. Integralną częścią artykułu jest katalog inkunabułów wchodzących w skład biblioteki gimnazjalnej w 1939 r. z podaniem ich obecnej lokalizacji oraz Aneks zawierający próbę identyfikacji tych inkunabułów biblioteki kościelnej, które ostatecznie nie weszły w skład księgozbioru gimnazjum.

Abstract

The text describes the history of the incunabula of former libraries in Stargard. St. Mary's Church library in Stargard had one of the largest collections of incunabula of all libraries in the Duchy of Pomerania. Since the beginning of the 19th century almost the entire collection became part of the gymnasium library. After 1945 the collection became dispersed while eight incunabula are believed to have been lost during World War II. An integral part of the article is the catalogue of incunabula being a part of the gymnasium library in 1939 including its present location as well as the Annex being an attempt at the identification of said incunabula of the church library, which finally were not included in the gymnasium library.

Słowa kluczowe

Stargard, kościół NMP w Stargardzie, Gimnazjum im. Petera Groeninga w Stargardzie, biblioteki, inkunabuły

Keywords

Stargard, St. Mary's Church in Stargard, Peter Groening Gymnasium in Stargard, libraries, incunabula

Pierwsza wzmianka źródłowa o istnieniu biblioteki w Stargardzie pochodzi z roku 1381 i dotyczy być może kościoła parafialnego pw. Najświętszej Marii Panny. Znak zapytania przy tej lokalizacji pochodzi stąd, że подарowany temu kościołowi w 1404 r., przez pochodzącego ze Stargardu kapłana lubeckiego Henninga Sallenthina, księgozbiór miał stanowić zaczątek biblioteki parafialnej¹. Być może jednak da się

¹ Majewski 2004, 482.

wyjaśnić tę pozorną sprzeczność tym, że mogła istnieć istotna dysproporcja pomiędzy skromnym zbiorem pierwotnym, a darem z Lubeki. Mogło także chodzić o podkreślenie ważności ofiarowanego zbioru.

W końcu XIV w. istniały w Stargardzie trzy placówki kościelne: kościół Mariacki oraz domy zakonne joannitów i augustianów-eremitów. Jednakże w dokumencie z 1381 r. pojawiają się terminy „decanus” i „thesaurarius”, które – a zwłaszcza ten pierwszy – raczej nie mogły dotyczyć klasztorów. Stąd prawdopodobniejszą lokalizacją owej pierwszej stargardzkiej księżnicy jest kościół parafialny. Bez względu jednak na to, która z powyższych dat dotyczy początków biblioteki parafialnej, od chwili powstania rozwijała się ona dosyć prężnie. Świadczą o tym dwa rękopiśmienne katalogi jej zbiorów, powstałe w XVIII w.

W 1740 r. sporządzono katalog kodeksów rękopiśmiennych przechowywanych w bibliotece kościoła Mariackiego². Obejmuje on 49 pozycji, w tym 9 kodeksów pergaminowych. Tylko niecałe 20 spośród nich jest datowane po roku 1404, a więc na pewno nie wchodziły w skład pierwotnego zasobu bibliotecznego. Liczba zatem tych, które mogły wpłynąć do biblioteki w roku 1404 (lub wcześniej) jest znacząca.

Analogiczny katalog druków tegoż księgozbioru powstał w tym samym lub zbliżonym czasie. Składają się nań dwie osobne części: pierwsza zatytułowana „Catalogus librorum Bibliothecae Marianae”, druga – „Catalogus librorum Güttnannianorum in templo Mariano”. W części drugiej, zdominowanej przez druki późniejsze, nie ma ani jednego inkunabułu. Natomiast część pierwsza, obejmująca właściwy historyczny księgozbiór kościoła parafialnego, stanowiący przedmiot naszego zainteresowania, zawiera inkunabuły, obok druków z trzech późniejszych stuleci. Na każdą z owych części katalogu składają się osobno numerowane ciągi nazwane według formatów bibliograficznych. I tak w części pierwszej jest 248 pozycji „in folio”³, 99 – „in quarto”, 86 – „in octavo”, 9 – „in duodecimo” oraz 5 – „in sedecimo”⁴. Trzeba tu dodać, że liczby owe nie są tożsame ani z liczbami tomów, ani edycji, albowiem zarówno klocki, jak i wydania wielotomowe figurują na pojedynczych numerach. Nie są to też zapewne pierwotne sygnatury Biblioteki Mariackiej, gdyż w kilku woluminach można odnaleźć ślady wcześniejszych i jest mało prawdopodobne, by mogły dotyczyć innych zbiorów. Podobnie część inkunabułów nosi wcześniejsze sygnatury biblioteki gimnazjalnej w Stargardzie. Jedne i drugie składają się wyłącznie z cyfr, co zdecydowanie utrudnia określenie czasu ich powstania, stąd nie można wykluczyć, że umieszczone w poniższym katalogu przypisanie wcześniejszych oznaczeń jednej lub drugiej bibliotece może być niewłaściwe.

Opisy wspomnianego katalogu wykazują różne stopnie dokładności. Oprócz takich, które zawierają informacje o autorze, tytule oraz miejscu i roku wydania, niekiedy nawet nazwisko drukarza, spotykamy także inne, które pomijają niektóre z tych elementów opisu, a niekiedy ograniczone są wyłącznie do tytułu. Dotyczy to zwłaszcza druków najwcześniejszych, a także egzemplarzy zdefektowanych (który to aspekt

² Przechowywany jest on obecnie w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu pod sygnaturą Rps 161; podobnie jak katalog druków tejże biblioteki – pod sygn. Rps 160. Za udostępnienie obu w formie skanów dziękuję dyrektorowi Biblioteki, dr. Krzysztofowi Nierzwickiemu.

³ W przypisaniu danej pozycji do określonego formatu bibliograficznego zdarzają się błędy, np. w dziale „in quarto” znalazły się niektóre edycje wydrukowane faktycznie in folio.

⁴ Analogiczne liczby dla części drugiej to: „in folio” – 176, pozycji „in quarto” – 345, „in octavo” – 521 i „in duodecimo” – 307.

w wielu przypadkach zaznaczano). Najwyraźniej spis dokonywany był z natury i jego autor spisywał tylko dane łatwo dostępne⁵. Podobny brak dociekliwości spotykamy w opisach klocków, nie zawsze zawierających spis wszystkich druków, jakie w skład danego woluminu wchodziły⁶.

Wybierając spośród opisów potencjalne inkunabuły, oprócz pozycji zawierających XV-wieczną datę druku, typowałem także te, które pozbawione były roku wydania, a rodzaj tekstu świadczył, że mogły się ukazać w XV w. Takich opisów znalazłem w sumie około 90, co stanowi znaczącą część całości obejmującej prawie 450 pozycji. Warto dodać, że w tej części katalogu biblioteki kościelnej tylko 63 druki pochodzą z wieku XVII, a zaledwie 8 – z wieku XVIII. Oznacza to, że przytłaczającą część zbioru stanowią druki XVI-wieczne, co z kolei świadczy, że owo stulecie było czasem rozkwitu przykościelnej biblioteki, która później najwyraźniej straciła na znaczeniu. Jakie mogły być tego przyczyny? Wydaje się, że główną mogło być powstanie w Stargardzie drugiej, konkurencyjnej, księżnicy.

Po sejmie pomorskim w Trzebiatowie, na którym w 1534 r. księstwo przyjęło luteranizm jako religię panującą, oba wspomniane wyżej klasztory skasowano, a w zabudowaniach poaugustiańskich umieszczono szkołę miejską powstałą z połączenia szkółek przykościelnych⁷. W roku 1633 zastąpiło ją Collegium Groenigianum, utworzone dzięki zapisowi testamentowemu burmistrza Petera Gröninga (1561–1631) oraz wsparciu księcia pomorskiego Bogusława XIV (1580–1637). Szkoła miała oczywiście własną bibliotekę. Co prawda wkrótce po otwarciu budynek gimnazjum spłonął w pożarze miasta w 1635 r., nie wiemy jednak, czy oznaczało to także spalenie ksiązek. Po odbudowie otwarto szkołę ponownie w roku 1668, a zbiory biblioteki szkolnej rosły sukcesywnie, w dużej mierze dzięki licznym darowiznom, w tym wielu nauczycieli⁸. W roku 1812 połączono ją z lokalną Realschule tworząc Königlich und Gröningsche Gymnasium. Biblioteka gimnazjalna powiększyła się zasadniczo w latach 1816–1820, kiedy to zdecydowano, by do niej włączyć zbiory kościoła parafialnego z powodu fatalnego stanu technicznego świątyni. Połączone zasoby zawierały wówczas 116 inkunabułów⁹, w przytłaczającej większości, jak zostanie wykazane poniżej, pochodzących z biblioteki Mariackiej.

O zasobach gimnazjalnej biblioteki w ponad pół wieku później informuje nas wydana w 1877 r. publikacja szkolna¹⁰. Jej zasadniczą część stanowi *Bericht über die auf der Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern vorhandenen und in den Katalog derselben bis zum 30 Januar 1877 eingetragenen Handschriften und alten Drucke vom zeitigen Bibliothekar Gymnasiallehrer Dr Kubnke*. Opracowanie to zawiera dwuczęściowy katalog: osobno rękopisy¹¹ oraz razem inkunabuły i druki z pierwszej połowy XVI w. Pozycje drukowane zostały ułożone według aktualnych

⁵ Dobrym tego przykładem może być pozycja 33 naszego Katalogu, figurująca w rękopiśmiennym spisie Biblioteki Mariackiej pod sygn. Qu.21, gdzie podano rok wydania 1494 (figurujący pod przedmową autora na odwrociu karty tytułowej), a nie faktyczną datę – 1497, umieszczoną w mniej rzucającym się w oczy kolofonie.

⁶ Tu przykładem może być wolumin o dawnej sygnaturze Qu.5 – omówiony szczegółowo w dalszej części niniejszego opracowania.

⁷ Kalita-Skwirzyńska 1983, 33.

⁸ Szczegóły: Venzke 1910, 1-7; Majewska 2005, 54-58.

⁹ Venzke 1910, 6.

¹⁰ Lotholz 1877. Za udostępnienie mi kserokopii zarówno tej publikacji, jak i cytowanego wyżej Venzkego serdecznie dziękuję dr. Marcinowi Majewskiemu.

¹¹ Numerowanych kolejno 51 pozycji.

sygnatur biblioteki gimnazjalnej składających się z nazwy działu¹² i *numerus saltans* (numery opuszczone dotyczyły najprawdopodobniej druków późniejszych).

W spisie tym odnajdujemy opisy 45 woluminów zawierających inkunabuły, przy czym – podobnie jak w rękopiśmiennym katalogu biblioteki parafialnej – zawartość klocków potraktowana jest rozmaicie: czasem wyliczone są wszystkie pozycje wchodzące w jego skład¹³, czasem tylko niektóre¹⁴. Porównanie katalogu Kuhnkego z rękopiśmiennym spisem zasobów kościoła parafialnego dostarcza dowodów, że Kuhnke wzorował się na spisie kościelnym, acz nie niewolniczo¹⁵. Najlepszym tego dowodem jest pozycja o dawnej sygnaturze Historia 171 (w Katalogu¹⁶ nr 69, wol. I), którą opatrzone adresem wydawniczym „Bambergae 1491”. Identyczny adres znajdujemy w katalogu Biblioteki Mariackiej (sygnatura Fol. 96). Tymczasem faktyczne miejsce druku owego dzieła to Norymberga, co łatwo sprawdzić, książka bowiem zachowała się w Bibliotece Narodowej i ciągle nosi grzbietową nalepkę z dawną sygnaturą (171).

Mimo swoich błędów i niekompletności katalog Kuhnkego ma istotne znaczenie dla poznania losów biblioteki gimnazjalnej, bowiem w kilkanaście lat po jego opublikowaniu, w roku 1891, rada parafialna kościoła Mariackiego zażądała zwrotu książek. Pertraktacje doprowadziły do przekazania kościołowi niewielkiej części dawnej jego biblioteki w postaci 51 rękopisów i 297 starych druków¹⁷, wśród których znalazło się także kilka inkunabułów, do których jeszcze wrócimy.

Katalog inkunabułów, a także wczesnych druków XVI-wiecznych, które wchodziły w skład księgozbioru gimnazjalnego na początku XX w., opublikował Paul Venzke w roku 1910¹⁸. Publikacja ta została opracowana dużo bardziej profesjonalnie: z podaniem pełnych adresów wydawniczych i podstawowej znanej wówczas literatury fachowej (z *Repertorium* Haina na czele), jak i z opisem defektów. Spis obejmuje 95 numerów, plus 3 błędnie zaliczone do druków XVI w.¹⁹, faktycznie dotyczy 91 egzemplarzy²⁰. Do tego dochodzą dwa inkunabuły zachowane we fragmentach, a nierozpoznane przez Venzkego²¹. Spośród ocalałych druków przeważająca większość (69 egz.) trafiła w 1951 r. do Biblioteki Narodowej, a 9 egzemplarzy – w 1948 r. do Muzeum (obecnego Narodowego) w Szczecinie, skąd zostały przekazane w kilkanaście lat później do Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej (dzisiejszej

¹² Kolejno: Auctores Graeci, Auctores Latini, Scriptores recentioris aevi, Theologia, Hebraeisch, Historia, Geographie, Philosophie, Mathematik, Astronomie, a także – brakujące w spisie Kuhnkego, a zawierające inkunabuły – Jurisprudentia, Medicina, Philosophia oraz dział o skróconej nazwie „Phil. Alt.” (w książce oznaczonej jako „Alterthümer”). Zapewne w bibliotece znajdowały się też inne działy, niezawierające inkunabułów ani wczesnych druków XVI-wiecznych.

¹³ Np. dawna sygnatura Historia 179 zawierająca 3 druki (nr 79, 36 i 6), po kolei wyliczone w opisie katalogowym.

¹⁴ Np. dawna sygnatura Auctores Latini 5 zawierająca 4 druki (nr 20, 61, 7 i 86), z których w opisie pojawiały się tylko pierwsze dwa.

¹⁵ Np. w cytowanym wyżej woluminie o sygnaturze Historia 179 spis kościelny opuszcza środkową pozycję, a w katalogu Kuhnkego ona figuruje.

¹⁶ Dotyczy Katalogu dołączonego do niniejszego opracowania, dalej cytowanego już tylko samym numerem, w odróżnieniu od katalogów Biblioteki Mariackiej, Kuhnkego i Venzkego.

¹⁷ Venzke 1910, 7.

¹⁸ Venzke 1910, 12-27: inkunabuły; 28-51: druki z lat 1501-1525.

¹⁹ Nry: 13, 32 i 68.

²⁰ Różnica wynika stąd, że w przypadku dzieł wieloczęściowych Venzke nadawał numer każdej części, nawet w przypadku, gdy były współoprawne.

²¹ Nry 12 i 82.

Książnicy Pomorskiej) w Szczecinie²². Aby ustalić, czy spośród pozostałych 15 egzemplarzy jakieś nie trafiły do innych zbiorów, należało zbadać wszystkie egzemplarze edycji, których owe straty dotyczyły, zachowane w pozostałych polskich bibliotekach, a stanowiące nabytki powojenne²³.

Poszukiwania przyniosły następujące rezultaty. W Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie odnaleziono dwa inkunabuły stargardzkie. Nie noszą one wprawdzie pieczętek biblioteki gimnazjalnej, jednakże jeden z nich zachował dawną sygnaturę biblioteki kościoła Mariackiego, a także inne podstawy do identyfikacji proveniencyjnej²⁴, drugi natomiast zawiera głosy ręki Michaela Schonenbassego (sprawę tę omówimy poniżej)²⁵.

Dwa inne inkunabuły zidentyfikowano w Bibliotece Kórnickiej PAN. Oba zostały w 1949 r. zakupione od tego samego oferenta, co było pewnym tropem. Podobnie jak w przypadku owych dwu zachowanych w warszawskiej Bibliotece Uniwersyteckiej, tak i tu nie znajdujemy w nich stargardzkich pieczętek. Są jednakże i inne wskazówki. Pierwszy z nich²⁶ w katalogu Venzkego opisany jest następująco: „defekt, beg. m. F. 10, ende F. 237., ohne 2. Deckel”. W egzemplarzu kórnickim widzimy identyczny defekt początkowy, w dodatku odnajdujemy tam dawny wpis treści następującej: „Quae ab inicio desunt, Anno 1670 7 Junii defuerant”²⁷. Defekt końcowy jest obecnie większy, bo ostatnia zachowana karta to teraz k. CCXXV, co jest zrozumiałe przy braku tylnej okładziny; egzemplarz został zresztą zakonserwowany i brakującą okładzinę dodano. Jest jednak jeszcze inny trop potwierdzający tożsamość egzemplarza kórnickiego ze stratą stargardzką: w spisie Kuhnkego pod dotyczącą tego egzemplarza sygnaturą Theol. 113 znajdujemy następującą uwagę: „Auf dem vorderen Deckel befinden sich allegorische Malereien”, co zgadza się z notą w katalogu Wiesiołowskiego „Na wyklejce przedniej okładki rysunek Wieży Mądrości, napisy XV w. łac., kolorowanei (!)”.²⁸

Brak tak mocnych dowodów na pochodzenie stargardzkie drugiego z omawianych tu inkunabułów²⁸. Prace konserwatorskie, polegające m.in. na wmontowaniu nowych wyklejek, skutecznie zatarły ewentualne wskazówki dotyczące pochodzenia książki. Jednakże tożsamość bibliograficzna, jak i osoba sprzedającego Bibliotece Kórnickiej ów inkunabuł (równocześnie z drugim, niewątpliwie stargardzkim) pozwala przyjąć za wysoce prawdopodobne takie samo pochodzenie niniejszego woluminu i tak to ujęto w katalogu.

Już na etapie prac redakcyjnych nad niniejszym tekstem udało się ustalić²⁹, że wolumin zawierający trzy inkunabuły³⁰, dotąd uznawane za straty wojenne, jest obecnie przechowywany w Rare Book & Manuscript Library należącej do University of Pennsylvania w Philadelphii (USA).

²² Kurzyńska 2011, 83-97.

²³ Żaden z inkunabułów stargardzkich nie znalazł się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu; informacja, że 4 pozycje pochodzą z biblioteki Mariackiej w Stargardzie (Strutyńska 1999, 34) została później przez samą autorkę sprostowana.

²⁴ Nr 66.

²⁵ Nr 80.

²⁶ Nr 47.

²⁷ Wiesiołowski 1968, 305, nr 88.

²⁸ Nr 92.

²⁹ Dokonała tego kustosz Jolanta Aniszewska z Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie.

³⁰ Nry: 6, 36 i 79.

Osobne trudności w identyfikacji egzemplarza dotyczyły pierwszego wydania słynnej kroniki Hartmanna Schedla³¹. Ten najokazalszy, a zarazem najpospolitszy inkunabuł zachował się w Polsce w prawie 60 egzemplarzach. Ich opisy, czy to w drukowanych katalogach, czy to w materiałach rejestracyjnych przechowywanych w Zakładzie Starych Druków BN nie dały podstaw do próby zidentyfikowania egzemplarza stargardzkiego z którymkolwiek z nich, przyjęto więc, że należy on do wojennych strat.

W katalogu naszym zawarto zarówno wszystkie inkunabuły ocalałe, jak utracone w czasie II wojny światowej; te ostatnie opisano na tyle dokładnie, na ile to było możliwe. Bardzo pomocny przy tej pracy okazał się rękopiśmienny katalog dawnej Biblioteki Mariackiej. Dzięki niemu udało się stwierdzić, że z owego księgozbioru wywodzą się aż 83 inkunabuły dawnej biblioteki gimnazjalnej, chociaż wpisy proveniencyjne (bardzo lakoniczne: „Ecclesiae divae Mariae”, XVI w.) figurują tylko w czterech woluminach³².

Z książek pochodzących z kościoła Mariackiego szczególne losy przypadły woluminowi, który miał wówczas sygnaturę Qu.5 i według katalogu rękopiśmiennego zawierał trzy druki (nr 48, 41 i 62). Taką samą zawartość podaje katalog Kuhnkego, wzbogacając opis o następującą uwagę: „Auf den Deckeln lat. Schrift, zwei Pergamentblätter enthalten Stücke alter deutscher Handschriften”. W katalogu Venzkego pod sygnaturą woluminu „Historia 36” odnajdujemy oprócz tamtych trzech druków jeszcze czwarty (nr 24). Venzke w swym katalogu zaznaczył w sygnaturach klocków miejsce danego druku w woluminie w postaci kolejnej liczby po przecinku. I tak pozycja początkowa (nr 48) ma sygnaturę H(= Historia) 36”, nr 41 – H.36,3, nr 24 – H.36,4 i nr 62 – H.36,5. Nie znajdujemy natomiast sygnatury H.36,2 czyli drugiej pozycji w klocku. Nie ma jej także w drugiej części opracowania Venzkego zawierającej katalog druków z lat 1501-1525. Wyjaśnienie sprawy znajduje się w pierwszym druku, na którego ostatniej karcie, niezadrukowanej, wpisano na przełomie XV i XVI w. cztery drobne teksty. Karta owa po stronie recto w prawym górnym rogu nosi dopisaną cyfrę 2, co oznacza, że Venzke uznał ją za osobną pozycję w klocku i to jest ów brakujący element.

Tak więc z czterech druków, składających się na jeden wolumin jeszcze w 1910 r., ocalały do dziś dwa pierwsze, ale obecnie osobno oprawne. Ponadto każdy z nich – oprócz pieczętek i sygnatur stargardzkich – nosi następujące dwie pieczętki: „Königl. Bibliothek Berlin” oraz „Abgegeben Kgl. Bibliothek Berlin”. Pierwsza z nich była w użyciu od roku ok. 1909 do 1919³³, czyli wbito ją niedługo po opublikowaniu katalogu Venzkego. Ponadto oba te woluminy oprawione są podobnie jak inne druki biblioteki berlińskiej i noszą stempel introligatora K. B. (= Königliche Buchbinderei). Na karcie ochronnej (stanowiącej całość z wyklejką przedniej okładziny) znajdujemy jednak znowu pieczętkę stargardzką i wpisaną sygnaturę H 36.

Jedyne wytłumaczenie tej sytuacji, jakie się nasuwa, jest następujące: kłosek wypożyczono do biblioteki berlińskiej, tam go rozpruto i oprawiono osobno każdą pozycję, zapewne przez pomyłkę podstemplowano pieczętką własnościową Berlina, w związku z czym przybito drugą pieczęć, wyłączającą druki ze zbiorów berlińskich – i zwrócono książki Stargardowi. Dlaczego jednak podjęto owe działania? Być

³¹ Nr 81.

³² Nry: 29, 37 (egz. a), 43 i 67.

³³ Informację tę, jak i jej źródło, zawdzięczam pani Agacie Michalskiej z Książnicy Pomorskiej w Szczecinie.

może przyczyna leży w (opisanych w spisie Kuhnkego, zob. wyżej) dwóch kartach pergaminowych rękopisu staroniemieckiego. Mogły one być na tyle cenne, że Stargard zdecydował się przekazać je bibliotece berlińskiej, a ta w rewanżu opравиła na nowo wchodzące w skład klocka druki. W każdym razie Berlin nie włączył do swoich zbiorów brakujących dzisiaj dwu ostatnich pozycji klocka³⁴, nie one zatem, choć rzadkie, były przyczyną zabiegów introligatorskich dokonanych na książce. Uznajemy więc oba owe druki za straty wojenne.

Dla rozpoznania wczesnych losów znacznej liczby omawianych tu inkunabułów kluczowa się okazała sprawa glos. Otóż w prawie połowie wszystkich druków znajdujemy, najczęściej dość obfite, glosy jednej ręki – XVI-wiecznej, o wyrobionym, a przy tym charakterystycznym charakterze pisma. Ale tylko w jednym druku (nr 73) znajdujemy wpis proweniencyjny owego czytelnika, obszerny, choć mocno uszkodzony i czytelny tylko w części. Niemniej możemy odczytać nazwisko naszego bohatera – Michael Schonenbasse. Z tego, co udało się odcyfrować, wynika, że był on właścicielem owego druku i prawdopodobnie przeznaczył go do biblioteki kościoła parafialnego. Ponieważ w żadnym z pozostałych inkunabułów noszących noty jego ręki nie ma informacji wskazujących na niego jako na właściciela, uprawomocniony jest wniosek, że Schonenbasse był silnie związany z kościołem Mariackim w Stargardzie (być może był tam proboszczem) i obficie korzystał z przykościelnej biblioteki, jako że w tym czasie nie było w Stargardzie innego znaczącego zbioru książek. Pozwala to więc również na ustalenie przynależności owych książek do biblioteki parafialnej w sytuacji, gdy oryginalne wpisy wskazujące na własność kościoła Mariackiego są nieliczne³⁵.

Z wcześniejszych niż Schonenbasse właścicieli książek na zdecydowaną uwagę zasługuje Ioannes Pudon (vel van Pudon). Do naszych czasów dotrwało 8 inkunabułów (w 6 woluminach)³⁶, będących niegdyś jego własnością. Wszystkie zaopatrzone są w obszernie wpisy informujące, że właściciel pełniący taką a taką funkcję, kupił księgę za określoną kwotę, najczęściej także od kogo, a w dwu przypadkach nawet, ile i komu zapłacił za oprawę. Dzięki temu wiemy, że w latach 1474-1475 był kapłanem w kościele św. Mikołaja w Zerbst, a w latach 1486-1487 – w kościele Mariackim w Stargardzie³⁷. Niestety, jego wpisy są jedynym źródłem informacji o nim, więcej może dałyby poszukiwania archiwalne, a postać wydaje się ich warta. W zachowanych inkunabułach nie ma żadnych informacji o darowiźnie lub zapisie na rzecz stargardzkiej parafii, zapewne książki po prostu włączono do biblioteki kościelnej po śmierci Pudena.

Nie był on jedynym tak wczesnym właścicielem stargardzkich inkunabułów, ale jedynym tak zasobnym, stąd zasługującym na wyróżnienie. Poza nim wśród związanych z kościołem Mariackim, a żyjących na przełomie XV i XVI w. właścicieli książek znajdujemy Henryka Alberti (nr 2 i 15), Wilhelma van der Knyppenborch (nr 58, 76 i 85) i innych (zob. indeks proweniencji). Byli oni jednak właścicielami pojedynczych woluminów, podczas gdy w przypadku Pudena możemy już mówić o księgozbiorze.

Ofiarodawców musiało być nieporównanie więcej, niż wynika to z wpisów

³⁴ Schmitt 1966 – nie zawiera ani jednego ze wspomnianych druków; ponadto opublikowany w 1934 r. tom *Gesamtkatalog der Wiegendrucke* z pozycją 7070 (przedostatnia pozycja w tym klocku) podaje m.in. egzemplarz stargardzki, a zatem w tym czasie wchodził on w skład księgozbioru gimnazjalnego.

³⁵ Por. przypis 30.

³⁶ Nry: 1, 10, 26, 30, 31, 49, 56 i 75.

³⁷ Co nie oznacza, że okresy jego rezydowania w obu miastach nie były znacznie dłuższe, ale tylko dla tych lat znajdujemy potwierdzenie we wpisach własnościowych.

proweniencyjnych, skoro w sumie zgromadzono w Bibliotece Mariackiej co najmniej 83 inkunabuły. Wiemy także, że biblioteka nie była związana z działającą przy kościele, lecz pozostającą pod patronatem rady miejskiej, szkołą utworzoną w połowie XV w.³⁸, a więc dużo później niż biblioteka. Szkoła zresztą zakończyła działalność po zwycięstwie reformacji³⁹, a zbiory biblioteki nadal rosły, co wynika z dat druku licznych wchodzących w jej skład książek.

Znaczenie tego księgozbioru, usytuowanego przy zwykłym kościele parafialnym, wzrośnie, gdy weźmiemy pod uwagę ówczesną populację miasta. Otóż w pierwszej połowie XVI w. Stargard zamieszkiwało ok. 5 tysięcy mieszkańców, podczas gdy np. w sąsiednim Szczecinie było ich ok. 13 tysięcy, a w Strzałowie i Gryfii tyle samo lub jeszcze więcej⁴⁰. Jeszcze bardziej przemawiają do wyobraźni dane dotyczące zasobności w inkunabuły, jakimi dysponujemy w odniesieniu do innych historycznych księgozbiorów Księstwa Pomorskiego. W tej jego części, która obecnie leży w granicach Polski drugą – dużo wyższej rangi – biblioteką kościelną był księgozbiór katedry w Kamieniu. Dzięki rejestracji przeprowadzonej swego czasu dla potrzeb centralnego katalogu inkunabułów w Polsce znamy liczbę pochodzących z tej kolekcji inkunabułów – jest ich zaledwie 27. Co do tej części Pomorza Zachodniego, która dziś należy do Niemiec, dość dokładnych danych dostarcza nam opublikowany katalog inkunabułów zachowanych w bibliotekach Gryfii⁴¹. Miasto to, w którym w 1456 r. założono uniwersytet, było niewątpliwie głównym ośrodkiem życia umysłowego Księstwa. Jednakże pierwsza wzmianka o jego bibliotece uniwersyteckiej pochodzi dopiero z roku 1604, a najważniejsze wzbogacenie zbiorów miało miejsce w 1830 r., kiedy to zakupiono liczącą 938 woluminów (wśród nich ok. 250 inkunabułów) bibliotekę kościoła pw. św. Piotra w Wołogoszczy. Ta z kolei swe bogactwo zawdzięczała przede wszystkim skasowanym w połowie XVI w. klasztorom w Eldenie, Strzałowie i in. Z historycznych bibliotek przykościelnych figuruje tylko jedna, której zasobność w inkunabuły przewyższała kościół stargardzki – przy kościele Mariackim w Gryfii, który był główną świątynią miasta. Z jej księgozbioru pochodzi ok. 100-150 inkunabułów (część proveniencji jest wątpliwa)⁴². I to zestawienie dopiero uzmysławia, jakie bogactwo reprezentowały zbiory stargardzkiego kościoła.

A przecież nie wszystkie inkunabuły pierwotnej stargardzkiej kolekcji kościelnej znajdowały się na początku XX w. w bibliotece gimnazjalnej – wiemy, że w roku 1891 ogółem ok. 350 książek (czyli niewielka część całości księgozbioru przekazanego do gimnazjum na początku tegoż stulecia) wróciło do kościoła (zob. wyżej). Porównanie opublikowanego przed tą akcją spisu Kuhnkego z katalogiem Venzkego pozwala zidentyfikować inkunabuły wchodzące w skład owego zwróconego zespołu. Były to 3 pozycje⁴³. Pierwszą z nich już w spisie Kuhnkego opisano jako silny defekt⁴⁴, dwie pozostałe stanowiły tekstowo dublety do egzemplarzy pozostawionych w bibliotece gimnazjalnej⁴⁵. Widać z tego, że wyboru egzemplarzy do zwrotu kościołowi nie

³⁸ Kalita-Skwirzyńska 1983, 108.

³⁹ Kalita-Skwirzyńska 1983, 108.

⁴⁰ *Historia Pomorza* 1976, 726-728.

⁴¹ Wilhelmi 1997.

⁴² Wilhelmi 1997, 11-13, 381-384.

⁴³ Zob. Aneks nr 9, 10 i 29.

⁴⁴ *Sine loco et anno. Vorne und hinten defect.*

⁴⁵ Odpowiednio do nr 18 i 1.

dokonano w sposób mechaniczny, lecz przemyślany. Otwarta pozostaje kwestia, jakie były dalsze losy owych zwróconych książek. Tylko w stosunku do jednej z nich – jedynej edycji zidentyfikowanej bibliograficznie⁴⁶ – było możliwe ustalenie, iż egzemplarz ów nie trafił do żadnej z aktualnie istniejących polskich bibliotek. Można więc przypuszczać, że podobnie nieznanne są losy reszty owego zwróconego parafii zbioru książek. Najbardziej prawdopodobne jest to, że uległ on w większości zniszczeniu w 1945 r.⁴⁷

Fakt przekazania całości biblioteki kościelnej do gimnazjum na początku XIX w., z powodu fatalnego stanu technicznego świątyni, pozwala wysnuć wniosek, że warunki te mogły się przyczynić do zubożenia kolekcji. Dlatego też wydało się wskazane porównanie, pod kątem posiadanych inkunabułów, rękopiśmiennego katalogu Biblioteki Mariackiej z połowy XVIII w. z powstałym ponad sto lat później spisem Kuhnkego. Pozwoliło to wyłuskać pewne lub prawdopodobne inkunabuły księgozbioru parafialnego, które nie dotrwały do naszych czasów. Wykaz tych pozycji przedstawiony został w Aneksie do niniejszego artykułu.

Jak już wspomniano, opisy w katalogu rękopiśmiennym cechuje bardzo różny stopień szczegółowości: dokładna jego lektura pozwala dojść do wniosku, że opisy pozbawione dat druku dotyczą z reguły edycji, gdzie dat w ogóle nie było, lub je ukryto wewnątrz książki – jedno i drugie dotyczy przede wszystkim inkunabułów. Ponadto wzięto pod uwagę rodzaj tekstów – czy pasował do produkcji XV-wiecznej. I w końcu trzeba było uwzględnić to, że w przypadku druków pozbawionych strony tytułowej autor katalogu nieraz „swoimi słowami” określał zawartość książki. Dobrym przykładem mogą być dwie pozycje rękopiśmiennego katalogu:

Fol.87 Thomae de Aquino quaestiones theologicae oraz *Fol. 131 Thomae de Aquino quaestiones theologicae*.

Są to jedyne dzieła św. Tomasza figurujące w tym katalogu. Warto zauważyć, że zarówno wśród druków XV-wiecznych, jak i XVI-wiecznych brak jest edycji tekstu św. Tomasza z Akwinu pod takim tytułem.

W spisie Kuhnkego znajdujemy natomiast pozycję następującą:

Theol. 167. Sacra theologia doctoris sancti Thomae de Aquino. Basil. 1485. 1 Bd.

Ten sam egzemplarz opisany jest w katalogu Venzkego następująco:

88-89. Thomas de Aquino, Summae theologicae partes III : pars I, II., Basileae 1485. HC 1431. Theol. 167.

Nie można stwierdzić, czy ów wolumin nosił sygnaturę Biblioteki Mariackiej (i ewentualnie którą z tych dwóch), bo nie przetrwał II wojny światowej⁴⁸. Niemniej najbardziej prawdopodobną interpretacją owych danych jest ta, że w księgozbiorze parafialnym znajdowała się całość owej edycji „Summy” w 2 woluminach, z których do czasów Kuhnkego dotrwał już tylko pierwszy.

⁴⁶ Aneks nr 29 - GW 1578, IBP 258.

⁴⁷ Kustosz Jolanta Aniszewska przekazała mi także odpis dokumentu z Archiwum Państwowego w Szczecinie (zespół: Urząd Wojewódzki Szczeciński, sygn. 53: Miesięczne sprawozdania wydziałów w zakresie organizacji, 1945), z którego wynika, że część zbiorów archiwaliów, rękopisów i starych druków z zasobów kościoła Mariackiego w Stargardzie odnaleziono wówczas w splądrowanym lokalnym muzeum miejskim. Wśród cytowanych znalezisk wymieniony jest tam 1 inkunabuł, niewątpliwie identyczny z nr 29 Aneksu. Jego dalsze losy są nieznanne (wszystkie egzemplarze tej edycji odnotowane w IBP noszą inne proveniencje).

⁴⁸ Nr 89.

Wpisy katalogu rękopiśmiennego nastroczają także różne inne trudności i wątpliwości. Zdarza się, że jako adres wydawniczy są podawane dane z przedmowy lub dedykacji, różniące się od tych z kolofonu⁴⁹. Podobnie mylące dane spotykamy kilkakrotnie w przypadku klocków: dobrym przykładem może być dawna pozycja Qu.16 opisana w katalogu rękopiśmiennym następująco: „Mensa philosophica. Memmingen 1483”. Wolumin ten zachował się w Bibliotece Narodowej i dlatego możemy *ad oculos* stwierdzić, że początkowy druk (właśnie owa „Mensa philosophica”) powstał w Kolonii ok. 1480 r.⁵⁰, natomiast w Memmingen w roku 1483 wydrukowano dwa następne inkunabuły wchodzące w skład owego woluminu⁵¹. A żeby jeszcze bardziej podważyć wiarygodność katalogu biblioteki kościelnej, dodajmy, że w tym samym klocku na końcu oprawiono jeszcze jeden druk, wytłoczony w Wenecji w roku 1485⁵², o którym w rzeczonym katalogu nie ma nawet wzmianki.

Zapewne skutkiem przede wszystkim tych dwu rodzajów błędów (choć nie można także wykluczyć zwykłych pomyłek) są figurujące w katalogu opisy z podaniem miejsca druku i roku wydania, które nie odpowiadają żadnej znanej nam edycji⁵³. W tej sytuacji w Aneksie przyjęto następującą metodę opisu: cytowanie wpisu katalogowego *in extenso*⁵⁴, identyfikacja tekstu (o ile jest możliwa), identyfikacja edycji (niewątpliwej lub wysoce prawdopodobnej, jeśli jest możliwa), sygnatura i opis w spisie Kuhnkego (jeżeli pozycja tam figuruje).

W związku z wymienionymi wyżej trudnościami w identyfikacji owych niezachowanych ksiązek, materiał zawarty w Aneksie należy traktować tylko orientacyjnie – jako uzupełnienie ogólnego obrazu zbioru, wchodzącego niegdyś w skład biblioteki parafialnej. W rzeczywistości poszczególne niedatowane pozycje mogły się ukazać już na początku XVI w., równie jednak prawdopodobna jest ich przynależność do wieku XV – dlatego Aneks nosi podtytuł „druki mogące być inkunabułami” i materiału tam zawartego nie ujęto w indeksach.

Jak przedstawia się profil tematyczny zbioru inkunabułów gimnazjum stargardzkiego – i tym samym dawnej biblioteki parafialnej, stanowiącej ok. 90% kolekcji szkolnej? Oczywiście na czoło wysuwa się tematyka religijna, dotycząca około połowy zbioru, co na pewno nie może dziwić w księgozbiorze przykościelnym. Znaczące są jednak książki należące do innych dziedzin: prawa dotyczy ok. 15 pozycji, literatury antycznej – ok. 10, niewiele mniej historii, medycyny – 6, astronomii i geografii – 5, a różnego rodzaju piśmiennictwa współczesnego – aż 10 druków. Warto zauważyć, że w większości działów tematycznych biblioteki gimnazjalnej⁵⁵ znajdują się inkunabuły pochodzące z kościoła Mariackiego. Wszystko to świadczy, że księgozbiór tworzone z myślą o bibliotece uniwersalnej, oczywiście na dostępną skalę.

Spośród wszystkich XV-wiecznych drukarni najszerzej reprezentowana jest norymberska oficyna Kobergera – 18 drukami, w czym nie ma nic dziwnego, bo był to najpłodniejszy drukarz epoki. Jeżeli natomiast przyjrzymy się ośrodkom drukarstwa,

⁴⁹ Por. przypis 5.

⁵⁰ Nr 63.

⁵¹ Nr 3 i 90.

⁵² Nr 91.

⁵³ Np. Aneks nr 7 i 20.

⁵⁴ Szereg wpisów uzupełnionych jest o późniejsze dopiski innej ręki, często noszące datę 1747 – przy cytowaniu w Aneksie poprzedzono je notą: (dopis.).

⁵⁵ Por. przypis 12.

licznie reprezentowane są Strasburg (14 druków) i Bazylea (11 pozycji), wiodące centra typografii owej epoki. Na czoło jednak wysuwa się Wenecja, której druki stanowią ponad czwartą część wszystkich edycji (dokładnie 25 wydań). I ta przewaga odległego miasta włoskiego nad zdecydowanie bliższymi ośrodkami z niemieckiego obszaru językowego, jest również warta odnotowania.

Bibliografia

- Historia Pomorza*. 1976. T. 2 do roku 1815 (red.) G. Labuda, Cz. I: 1464/66 – 1648/57. Poznań.
- Kalita-Skwirzyńska K. 1983. *Stargard Szczeciński*. Wrocław.
- Kurzyńska M. 2011. Biblioteka Muzeum Narodowego w Szczecinie – burzliwe dzieje budowania księgozbioru. *Bibliotekarz Zachodniopomorski* 3/4, 83-97.
- Lotholz G. 1877. *Programm des Königlichen und Gröning'schen Gymnasiums zu Stargard in Pomm., mit welchem zu der am 23 März stattfindenden öffentlichen Prüfung ebrerbietigst einladet*. Stargard.
- Majewska A. 2005. Dzieje pewnej stargardzkiej biblioteki. *Bibliotekarz Zachodniopomorski* I, 54-58.
- Majewski M. 2004. Księgi rękopiśmienne na Pomorzu Zachodnim. W: A. Labuda, K. Secomska (red.), *Malarstwo gotyckie w Polsce*. I: Synteza. Warszawa, 481-486.
- Schmitt A. 1966. *Die Inkunabeln der Deutschen Staatsbibliothek zu Berlin*. Beiträge zur Inkunabelkunde. Dritte Folge, 2. Berlin.
- Strutyńska M. 1999. *Struktura proveniencyjna zbioru starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*. Toruń.
- Venzke P. 1910. *Verzeichnis der in der Gymnasialbibliothek zu Stargard i. Pom. befindlichen Inkunabeln und Frühdrucke (bis 1525)*. Stargard i. Pom.
- Wiesiołowski W. 1988. Inkunabuły Biblioteki Kórnickiej. *Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej* 9-10, 283-344.
- Wilhelmi T. 1997. *Inkunabeln in Greifswalder Bibliotheken*. Wiesbaden.

KATALOG

CYTOWANA LITERATURA

- BUW-15 *Katalog druków XV i XVI wieku w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*. T. 1 cz. 1 – XV w. Opracowała Teresa Komender. Warszawa 1994.
- C W.A. Copinger, *Supplement to Hain's Repertorium bibliographicum*. P. 1–2. London 1895–1902. Repr.: Berlin 1926.
- GW *Gesamtkatalog der Wiegendrucke*. Herausgegeben von der Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke. Bd. 1–7, Leipzig 1925–1938. Bd. 8–11. Berlin–Stuttgart–New York 1978–2008. (repr.: Bd. 1–7, Stuttgart–New York 1968).
- H L. Hain, *Repertorium bibliographicum, in quo libri omnes ab arte typographica inventa usque ad annum MD typis expressi ordine alphabetico vel simpliciter enumerantur vel adcuratius recensentur*. Vol. 1–2. Stuttgartiae – Lutetiae Parisiorum 1826–1838.
- IBP *Incunabula quae in bibliothecis Poloniae asservantur*. Vol. 1. Moderante Alodia Kawecka-Gryczowa composuerunt Maria Bohonos et Elisa Szandorowska. Wratislaviae 1970; Vol. 2: *Addenda. Indices*. Moderante Alodia Kawecka-Gryczowa composuerunt Maria Bohonos, Michael Spandowski et Elisa Szandorowska. Wratislaviae 1993.
- Michalska-Łojko A. Michalska, A. Łojko, *Katalog inkunabulów Książnicy Pomorskiej w Szczecinie* (w druku).
- Venzke P. Venzke, *Verzeichnis der in der Gymnasialbibliothek zu Stargard i. Pom. befindlichen Inkunabeln und Frühdrucke (bis 1525)*. Stargard i. Pom. 1910.
- Wiesiołowski W. Wiesiołowski, *Inkunabuly Biblioteki Kórnickiej*. W: „Pamiętnik Biblioteki Kórnickiej” 1968 nr 9-10.

SPIS BIBLIOTEK

- BK Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk
- BN Biblioteka Narodowa
- BUW Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie
- KP Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica w Szczecinie
- UP University of Pennsylvania, Rare Book & Manuscript Library, Philadelphia (USA)

ALPHONSUS de Spina (1412–1495).

I. Fortalitium fidei.

[Basel : Bernardus Richel, non post 1475]. 2°.

GW 1575. IBP 256. Venzke 3.

Def.: k. [b₂] uszkodzona; skł. [a⁸] (Tabula) opraw. na końcu. – Do 1977 r. wyklejkę grn. okł. stanowił inkunabuł graficzny (ob. pod sygn.: Inc.G.3).

Proweniencje:

1. Anno d[omi]ni m cccc lxxv ego ioha[n]nes puden cappellan[us] i[n] Czeruist apud sanctu[m] nicolau[m] [com]parauit lib[rum] istum p[ro] tribus florenis [et] dedi p[ro] ligatura petro wegener scriptori i[n] casa cimiterij xvj grossos brand[enburgensis] monete anno quo sup[ra].

2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.: ?); (d. sygn.:) 143.

3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 80.

BN Inc.F.1523

ANGELUS de Clavasio (1411–1495).

2. Summa angelica de casibus conscientiae, cum additione Hieronymi Tornieli.

Strasbourg : Martinus Flach, 31 X 1489. 2°.

GW 1929 (4°). IBP 355. Venzke 6. Michalska-Łojko 4.

Def.: brak k. a₁ i GG₈ (ost., czystej).

Proweniencje:

1. Constat iste codex 6 marcas mi[nus] 4 s[olidos] que[m] [com]p[ar]auit hinric[us] alb[er]ti p[rae]sbit[er] Camine[n]s[is] dioc[esis] In noua stargardia altera die p[ost] festu[m] nati[ui]tat[is] Ioha[n]nis baptiste anno 1490.

2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.99].

3. Zoll (XVI w., prow.?).

4. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.; [Theol. I]6[4].)

5. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (nakł. z dopis. sygn.:) S.64.

KP XV.29

ANTONINUS Florentinus (s. ; 1389–1459).

3. Confessionale: Defecerunt. – Ioannes Chrysostomus (s.): Sermo de poenitentia. – Henricus de Langenstein: Regulae ad cognoscendum differentiam inter peccatum mortale et veniale.

Memmingen : Albertus Kunne, 1483. 4°. Var. A.

GW 2097. IBP 395. Venzke 11.

Proweniencje v. nr 63.

Współopr. z: Inc.Qu.227–230.

BN Inc.Qu.228 adl.

4. Summa theologica. P I–IV. Cum Tabula Ioannis Molitoris.

[Basel : Michael Wenssler], I) 23 III 1485, II) 4 I 1485; III) 21 V 1485, IV)

19 II 1485, Tabula) 12 IV 1485. 2°.

GW 2188. IBP 420. Venzke 7–10.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.141].

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pom-

mern; sygn.: Theol.165, Theol.165a, Theol.165b, Theol.166] (4 wol.).

Strata wojenna

ASCONIUS Pedianus, Quintus (9 a.C.–76).

5. Commentarii in orationes Ciceronis etc.

[Venezia : Christophorus de Pensis, ca 1492]. 2°.

GW 2740. IBP 581. Venzke 12.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.201].

2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz. na adl.I; sygn.:)

[Phil.] Alterthümer 43.XII.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1385–1386 (z drukiem XVI w.).

BN.Inc.F.1386 adl.

AUERBACH, Ioannes I (fl. ca 1405).

6. Processus iudiciarius.

[Strasbourg : Ioannes Grüninger, ca 1490]. 4°.

GW 2845. IBP 611. Venzke 71 (s.v. Panormitanus, Nicolaus de Tudeschis).

Proweniencje v. nr 79.

Współopr. z nr 79.

UP Inc.A-1210

AUGUSTIS, Quiricus de (ca 1460–ca 1495).

7. Lumen apothecariorum, cum certis expositionibus.

Venezia : Otinus de Luna, 14 VIII 1497. 2°.

GW 3067. IBP 692. Venzke 13.

Proweniencje v. nr 20.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1242–1245.

BN Inc.F.1244 adl.

AVENZO HAR (1091/4–1162).

8. Liber Teisir, sive Rectificatio medicationis et regiminis, Lat. Cum Antidotario. Trad.

Iacobus Hebraeus. – Averroes: Colliget, Lat. Ed. Hieronymus Surianus.

Venezia : Otinus de Luna, 23 XII 1497. 2°.

GW 3105. IBP 702. Venzke 14.

Proweniencje v. nr 74.

Recepta rkp. ręką Michaela Schonenbassego (verso ost. k) i tegoż glosy (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1258–1260a adl.

BN Inc.F.1259 adl.

BEROALDUS, Philippus (1453–1505).

9. Annotationes centum etc. Corr. Ioannes Baptista Pius et Ugerius Pontremolensis.

Brescia : Bernardinus Misinta pro Angelo Britannico, [26 XII] 1496. 2°.

GW 4114. IBP 955. Venzke 17.

Def.: brak ost. k. (s₆, czystej).

Proweniencje:

1. Johannes [...] A.C. [...] (c.d. urwany); Johannes [...] (c.d. urwany, XVI w.).
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz., sygn.:) Script. rec. aevi 301.

BN Inc.F.1241

BIBLIA

10. Biblia, Lat. Cum additione Menardi monachi.

[Basel : Bernardus Richel], 1475. 2°.Var. B.

GW 4215. IBP 991. Venzke 18.

Proweniencje:

1. Anno d[omi]ni millesimo cccc lxxiiij q[ua]n[do] eram cappellan[us] i[n] tzernist apud sanctu[m] nicolau[m] [com]parau[i] istam bibliam i[n] domo augustni [!] arndess p[ro] xj flor[enis] [m?]in[us] octo gross[is] b[ra]nd[enburgicis] [et] dedi petro wegener scriptori i[n] casa cimiterij 1 flor[enum] [p[ro] ligatura (= Ioannes Pudon)].
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) [Fol.] 123.
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Theol.8; (d. sygn.:) 13.

BN Inc.F.1524

11. Biblia, Lat. Cum additione Menardi monachi.

Nürnberg : Antonius Koberger, 14 IV 1478. 2°.

GW 4232. IBP 1004. Venzke 19.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie?; (sygn.:) Fol.59?].
2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pomern; sygn.: Theol. 7].

Strata wojenna

12. Biblia, Lat.

Nürnberg : Antonius Koberger, 3 I XII 1482. 2°.

GW 4250. IBP 1014. Venzke nie notuje.

Def.: tylko frg. – końc. 33 k. (bez 34. – czystej) zaw. „Interpretationes Hebraicorum nominum”.

Proweniencje v. nr 77.

Współopr. z: Inc.F.1250–1252.

BN Inc.F.1250a adl.

BIRGITTA (s. ; 1303–1373).

13. Revelationes. – Vita abbreviata s. Birgittae. – Hymnus ad beatam Birgittam. Cum praefatione Ioannis de Turrecremata et Matthiae de Suecia. Ed. Florianus Waldauf.

Nürnberg : Antonius Koberger, 2 I IX 1500. 2°.

GW 4392. IBP 1075. Venzke XVI.130 (błędnie jako druk z r. 1521).

Def.: brak początku (14 k.) oraz k. d₃, f₇, h₅, h₆, k₅, p₃, q₇, x₅, z₃, A₁, A₂, C₁, C₂, E₅, H₆ (czystej), g₆ (czystej).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) [Fol.] 78.

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Teol.] 112;
(d. sygn.:) 42, 120.

BN Inc.F.1783

BLANCHINUS, Ioannes (?–ca 1469).

14. Tabulae caelestium motuum earumque canones. Ed. Augustinus Moravus. Cum additione Ioannis Basilii Augustoni.

Venezia : Simon Bevilaqua, 10 VI 1495. 4°.

GW 4410. IBP 1078. Venzke 20.

Def.: brak k. H₄.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.49].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Mathematik 364; (d. sygn.:) 90.

BN Inc.Qu.231

BONAVENTURA (s. ; ca 1217–1274).

15. Opuscula. – Martinis, Octavianus de: Oratio in vitam s. Bonaventurae.

Strasbourg : Martinus Flach, 31 X 1489. 2°.

GW 4647. IBP 1136. Venzke 22. Michalska-Łojko 13.

Def.: brak k. S₈ (ost., czystej). Wyklejkę przedniej okł. stanowi samodzielny drzeworyt, kolorowany ręcznie, przedstawiający św. Bonawenturę (opisany w: W.L. Schreiber: Handbuch der Holz- und Metallschnitte des XV. Jahrhunderts... 3 Aufl. Bd 3: Holzschnitte mit Darstellungen der männlichen und weiblichen Heiligen... Stuttgart 1969, nr 1282m).

Proweniencje:

1. Constat ille codex qui[n]q[ue] marcas comp[ar]at[us] ab Henrico Alberti p[re]sbite[r]o in noua stargardia p[ro]pe Inam in vigilia s[an]c[t]orum ap[osto]lorum Symonis [et] Jude Anno d[omi]ni salut[is] 1491 ad stude[re] vole[n]tium p[ro]f[er]entium deo gratias.
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.3].
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 170.
4. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (nakł. z dopis. sygn.:) S.38. KP XV.30

BONIFACIUS VIII (papa ; ca 1235–1303).

16. Liber sextus Decretalium, cum glossa Ioannis Andreae sine additionibus. –

[Praec.:] Ioannes Andreae: Super arboribus consanguinitatis et affinitatis.

Venezia : Andreas de Bonetis, 22 V 1486. 2°.

GW 4878. IBP 1193. Venzke 25.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.49].
2. Bibliothek des Königl. u. Gröningschen Gymnasiums zu Stargard i. Pom. (piecz.; sygn.:) Jur. 4; (d. sygn.:) No. 29.

Współopr. z: Inc.F.1526–1527.

BN Inc.F.1526 adl.

CARACCIOLUS, Robertus (1425–1495).

17. Sermones de adventu. – Dominicus Bollandus: De conceptione Beatae Virginis

Mariae.

[Strasbourg : Martinus Schott, non post 1484]. 2°. Var. A.

GW 6050 (ca 1485). IBP 1407 (= GW). Venzke 27.

Def.: brak końca od skł. o.

Proweniencje v. nr 18.

Współopr. z: Inc.F.1381–1382.

BN Inc.F.1382 adl.

18. Sermones quadragesimales de poenitentia.

Strasbourg : [Martinus Schott], 3 IX 1485. 2°.

GW 6078. IBP 1428. Venzke 26.

Def.: brak początku do k. m₇.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.84] (?).

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.]184.

Współopr. z: Inc.F.1381–1382.

BN Inc.F.1381 adl.

CASSIODORUS, Flavius Magnus Aurelius (ca 490–583).

19. Expositio in Psalterium, cum additione Ioannis de Lapide.

Basel : Ioannes Amerbach, 1491. 2°.

GW 6163. IBP 1450. Venzke 28.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.140].

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Theol. 173.

BN Inc.F.1785

CELSUS, Aulus Cornelius (ca 45 a.C–ca 25).

20. De medicina.

Venezia : Philippus Pincius pro Benedicto Fontana, 6 V 1497. 2°.

GW 6459. IBP 1489. Venzke 29.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 73.

2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

3. Bibliotheca Gymnasii Reg et Groening Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Auctores Latini 5.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1242–1245.

BN Inc.F.1242 adl.

CHAIMIS, Bartholomaeus de (?–ca 1496).

21. Confessionale.

[Strasbourg : Typographus Henrici Ariminensis = Georgius Reyser, non ante X 1474]. 2°.

GW 6542 (ca 1476/8). IBP 1505. Venzke 15.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.101].

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in

Pommern; sygn.: Theol.168].

Strata wojenna

CICERO Marcus Tullius (106–43 a.C.).

22. *Orationes*. Ed. Ludovicus Carbo. P. I–II.

Venezia : Bartholomaeus de Zanis, I) 13 IV 1499, II) 14 V 1499. 2°.

GW 6770. IBP 1546. Venzke 30.

Proweniencje v. nr 54.

Na ost. k. (czystej) rkp. indeks ręką Michaela Schonenbassego i tegoż glosy (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1256–1257.

BN Inc.F.1257 adl.

23. *De oratore etc. Cum commento Omniboni Leonicensi*. Ed. Hieronymus Squarzacifus.

[Nürnberg] : Antonius Koberger, 26 III 1497. 2°.

GW 6753. IBP 1603. Venzke 31.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.190].

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; sygn.: *Scriptores Lat.* 35].

Współopr. z drukiem XVI w.

Strata wojenna

CLAUDIANUS, Claudius (ca 370–ca 408).

24. *De raptu Proserpinae*.

[Utrecht : Nicolaus Ketelaer et Gerardus de Leempt, 1474]. 2°.

GW 7070. IBP nie notuje. Venzke 32.

Proweniencje v. nr 48:

Dawniej współopr. z: nr 48.

Strata wojenna

CLEMENS V (papa ; ca 1260–1314).

25. *Constitutiones cum apparatu Ioannis Andreae et cum Extravagantibus XXIX ex recensione Petri Albignani Trecii*.

Venezia : Andreas de Bonetis, 13 VI 1486. 2°.

GW 7112. IBP 1644. Venzke 33.

Def.: brak k. H₆ (czystej).

Proweniencje v. nr 16.

Współopr. z: Inc.F.1526–1527.

BN Inc.F.1527 adl.

CORONA

26. *Corona Beatae Mariae Virginis (sermones)*.

[Strasbourg : Typographus Paludani, ca 1485]. 2°.

GW 7572 (Typ. Vitas Patrum). IBP 1714. Venzke 34.

Proweniencje:

1. Anno salut[is] m cccc lxxxvj emi ego d[ominus] joha[n]nes van Pudē hunc libr[um] in stargardia cu[m] fueram capellan[us] i[n] eccl[esi]a beate marie virg[inis] xxvj gross[is] Brandeburgen[sibus].

2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.102] ; (d. sygn.:) 148.
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.); Bibliothek des Königl. u. Gröningschen Gymnasiums zu Stargard i. Pom. (piecz.; sygn.:) Th. III.

Współopr. z: Inc.F.1236–1237.

BN Inc.F.1236 adl.

CORPUS iuris civilis

27. Codex Iustinianus, cum glossa ordinaria Francisci Accursii (senioris).

Venezia : Antonius de Stanchis, 25 VII 1486. 2°.

GW 7732. IBP 1772. Venzke 62.

Def.: brak k. a₁ (czystej).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 147; (d. sygn.:) 207.
2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.] I; (d. sygn.:) 18.

BN Inc.F.1530

CORVINUS, Laurentius (Silesius) (?–1527).

28. Cosmographia. Ed. Henricus Bebel. Cum additione Andreae Hartmanni.

[Basel : Nicolaus Kessler, non ante 1496]. 4°.

GW 7799. IBP 1797. Venzke 16 (błędnie s.v. Bebel, Henricus).

Proweniencje . v. nr 46.

Współopr. z: Inc.Qu.322–326.

BN Inc.Qu.323 adl.

DOMINICUS de Sancto Geminiano (?–1424).

29. Super Sexto Decretalium. P. I–II.

Venezia : Andreas Torresanus, I) 20 IX 1491, II) 10 XI 1491. 2°.

GW 8654. IBP 1954. Venzke 36.

Def.: w P. I brak k. a₂. P. I i II współopr.

Proweniencje:

1. Ecclesiae D[iv]ae Mariae (in Stargard, XVI w.; sygn.?).
2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.] 9.

BN Inc.F.1528

DUNS Scotus, Ioannes (ca 1265–1308).

30. Quaestiones quodlibetales. Ed. Thomas Penketh.

Nürnberg : Antonius Koberger, 1481. 2°.

GW 9069. IBP 1989. Venzke 41. Michalska-Łojko 19.

Def.: brak k. [a]₁₋₂ i [h]₈ (ost., czystej).

Proweniencje v. nr 31.

Współopr. z XV.26 adl.

KP XV.55 adl.

31. *Quaestiones in IV libros Sententiarum*. Ed. Thomas Penketh et Bartholomaeus Bellatus. P. I–IV.

Nürnberg : Antonius Koberger, I) [14]81, II) 23 IV [14]81, III) [14]81, IV) 19 V [14]81. 2°.

GW 9074. IBP 1994. Venzke 37–40. Michalska-Łojko 18.

Def.: w P. I brak k. [s]₆ (ost.), k. [a]₂ uszkodz.; w P. II brak k. [a]₁ (czyste)
i [l]₈ (ost.), k. [a]₂ uszkodz.; w P. III brak k. [a]₁₋₄ i [h]₈ (ost.); w P. IV brak k. [a]₁₋₂
i [z]₆ (ost., czyste).

Proweniencje:

1. Anno d[omi]ni millesimo quadragesimo octuagesimo sexto [com]paravi ioha[n]ne[m] schotu[m] doctore[m] subtilem sup[er] mgrum sentenciar[um] a d[omi]no Egardo p[ro] VII flo[r]enis in qui[n]ta feria in die Garshardi (?) ego ioha[n]nes van püden qu[and]o eram cappellan[us] i[n] Stargardia in [...] septimana d[ie] I a.

2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) F.133].

3. *Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening*. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Teol.] 175. Współopr. z XV.55 adl.

KP XV.26 adl.

EUSEBIUS Caesariensis (ca 260/265–ca 339/340).

32. *Historia ecclesiastica*, Lat. Trad. Rufinus Aquileiensis. – *Beda Venerabilis: Historia ecclesiastica gentis Anglorum*.

Strasbourg : [Georgius Husner], 14 III 1500. 2°.

GW 9439. IBP 2095. Venzke XVI.70 (błędnie jako druk z r. 1514).

Proweniencje v. nr 68.

Współopr. z: Inc.F.1392–1393.

BN Inc.F.1393 adl.

FICINUS, Marsilius (1433–1499).

33. *Epistolae familiares*.

[Nürnberg] : Antonius Koberger, 24 II 1497. 4°.

GW 9874. IBP 2182. Venzke 42.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) [Qu.] 21.

2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

3. *Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening*. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) *Script. rec. aevi* 290.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

BN Inc.Qu.224

FORMULARIUM

34. *Formularium instrumentorum ad usum Curiae Romanae*.

Basel : Michael Wenssler, non post 1480]. 2°. Var. nieoznaczoney.

GW 10201. IBP 2207. Venzke 43.

Def.: brak ost. skł. (z wat.) zaw. Tabula.

Proweniencje v. nr 65.

Współopr. z: Inc.F.1231–1233.

BN Inc.F.1233 adl.

35. Formularium procuratorum et advocatorum Curiae Romanae.

Basel : [Michael Furter?], 12 III 1489. 2°.

GW 10221. IBP 2223. Venzke 44.

Proweniencje v. nr 65.

Współopr. z: Inc.F.1231–1233.

BN Inc.F.1232 adl.

FRIDERICUS I Barbarossa (imperator ; 1122–1190).

36. Authentica Habita, cum tractatu Henrici Greve.

[Leipzig : Typographus Capotii = Martinus Landsberg, post 13 VIII 1487].

4°.

GW 10330. IBP 2251 (falso s.v. Fridericus III imperator). Venzke 45.

Proweniencje v. nr 79.

Współopr. z nr 79.

UP Inc.F-314

GAMBILIONIBUS, Angelus de (ca 1400–1461).

37. Lectura super Institutionibus.

Venezia : Baptista de Tortis, 15 II 1488/89. 2°.

GW 10508 (bez rozróżn. war.). IBP 2277. Venzke 4.

Warianty: k. 260a ma wydrukowaną sygn. G₄ (= var. A) lub jej nie ma (= Var.

B).

Egz. a – var. A.

Proweniencje:

1. Ecclesiae D[iv]ae Mariae (in Stargard, XVI w.; sygn.:) [Fol.] 21 [4].

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.] 5.

BN Inc.F.1531

Egz. b – var. B

Proweniencje:

1. (Pieczęć lakowa z niezidentyfikowanym herbem).

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.] 6.

Współopr. z: Inc.F.1549–1550 (z drukiem XVI w.).

BN Inc.F.1549 adl.

GARBO, Dinus de (ca 1280–1327).

38. Expositio super tertia, quarta et parte quintae fen IV libri Avicennae, cum textu etc.

Venezia : Ioannes Hamman pro Andrea Torresano, 4 XII 1499. 2°.

GW 8348. IBP 1903. Venzke 35.

Proweniencje:

1. 21 Arg. (XVI w.).

2. Melchior Polissius d. (XVII w., na adl. I).

3. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; sygn.: Med.] 4,b-2.

Współopr. z: Inc.F.1253–1254a (z druk. XVI w. i rękopisem).

BN Inc.F.1254 adl.

GERARDUS de Harderwijck (?–1503).

39. Commentum sex tractatum Petri Hispani, cum textu.

Köln : Ulricus Zell, 30 XI 1492. 2°.

GW 10678. IBP 2343. Venzke 51.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.155].

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Theol.181 (obecnie nieistniejąca).

Współopr. z: Inc.F.1379–1380.

BN Inc.F.1379 adl.

40. Copulata super omnes tractatus Parvorum logicalium Petri Hispani, cum textu.

Köln : Ulricus Zell, 5 VI 1493. 2°.

GW 10676. IBP 2345. Venzke 52.

Def.: brak ost. k. (Ji₁₀).

Proweniencje v. nr 39.

Współopr. z: Inc.F.1379–1380.

BN Inc.F.1380 adl.

GESTA

41. Gesta Romanorum.

[Augsburg : Antonius Sorg, ca 1487]. 2°.

GW 10895. IBP 2399. Venzke 46. Michalska-Łojko 25.

Proweniencje:

I – 2 v. nr 48.

3. [Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie].

Piecz. „Königl. Bibliothek Berlin” wbita omyłkowo, nie oznacza proveniencji.

Dawniej współopr. z nr 48.

KP XV.3 I

42. Gesta Romanorum.

[Nürnberg : Antonius Koberger], 20 I 1497. 4°. Var. A.

GW 10900. IBP 2404. Venzke 46a.

Def.: brak k. [2–7] początkowej składki (Tabuli) oraz skł. a⁸. Prawdopodobnie z klocka usunięto trzeci współprawny druk niewielkiej objętości, wydany w Köln 1499.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.90].

2. Bibliothek des Staatl. u. Gröningschen Gymnasiums Stargard i. Pom. (piecz.; sygn.:) Theol. 385.

Współopr. z: Inc.Qu.225–226.

BN Inc.Qu.225 adl.

GRATIANUS (?–1158).

43. Decretum, cum apparatu Bartholomaei Brixiensis et Ioannis Teutonici.

Venezia : Bernardinus Stagninus, 9 VIII 1487. 2°.

GW 11372. IBP 2456. Venzke 47.

Def.: brak początk. skł. a⁸, k. h₄₋₅ (zastąpione uzupełnieniem rękopiśmiennym, 3 i pół karty, XV/XVI w.).

Proweniencje:

1. Ecclesiae D[iv]ae Mariae (in Stargard, XVI w.; sygn.:) [Fol.67]; (d. sygn.:) 100.
2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.] 7; (d. sygn.:) 25.

BN Inc.F.1529

GREGORIUS IX (papa ; ca 1170–1241).

44. Decretales, cum glossa Bernardi Parmensis (Bottoni) et lucubrationibus Hieronymi Clarii.

Nürnberg : Antonius Koberger, 10 III 1493. 2°.

GW 11487. IBP 2528. Venzke 48.

Ost. skl. [CC]⁺ oprav. na pocz.

Proweniencje:

1. Liber Joachimi Nigri Stargardensis Pomerani ; Joachim[us] Nig[...] (XVI w., c.d. urwany).
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.69].
3. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; (sygn.:) [Jur.10] (zachow. frg. nakl. grzb.).

BN Inc.F.1263

GUILLELMUS Alvernus (ca 1180–1249).

45. Rhetorica divina.

[Freiburg im Breisgau : Kilianus Fischer, non post 1491]. 2°.

GW 11866. IBP 2620 (non post 1493). Venzke 49 (s.v. Guillelmus Parisien sis).

Proweniencje v. nr 77.

Współopr. z: Inc.F.1250–1252.

BN Inc.F.1252 adl.

HAEDUS, Petrus (ca 1424–1504).

46. Anterotica, sive De amoris generibus.

Treviso : Gerardus de Lisa, 13 X 1492. 4°.

GW 12109. IBP 2667. Venzke 50.

K. [b₃₋₆] oprav. omyłkowo po k. [b₈].

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Qu.] 97.
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Script. rec. aevi 160; (d. sygn.:) 115.

Współopr. z: Inc.Qu.322–326 (na końcu 3 druki XVI w.).

BN Inc.Qu.322 adl.

Pseudo-HIERONYMUS (s.).

47. Vitae sanctorum patrum, sive Vitas patrum.

Nürnberg : Antonius Koberger, 7 V 1478. 2°.

HC* 8595. IBP 2806. Venzke 53. Wiesiołowski 88.

Def.: brak pocz. do k. ix oraz końca od k. ccxxvi.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.68].

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; sygn.: Theol.113].
3. [Marian Swinarski] (1945–1949).

BK Inc.F.183

HISTORIA

48. Historia Alexandri Magni Latina rerum enarratione Leonis Neapolitani.

Strasbourg : [Typographus Iordani = Georgius Husner], 17 III 1489. 2°.

GW 877 (s.v. Alexander Magnus). IBP 199 (= GW). Venzke 2 (= GW).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP W Stargardzie; (sygn.:) Qu.5].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom.; Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groning. Stargard; Bibliothek des Königl. u. Gröningschen Gymnasiums zu Stargard i. Pom. (piecz.; sygn.:) H 36.

Piecz. „Königl. Bibliothek Berlin” wbita omyłkowo, nie oznacza proveniencji.

Dawniej współopr. z nr.: 41, 24 i 62.

BN Inc.F.1228

HOLKOT, Robertus (?–1349).

49. Super sapientiam Salomonis.

Speyer : Petrus Drach, 26 II 1483. 2°.

GW 12885. IBP 283 I. Venzke 54. Michalska-Łojko 28.

Def.: brak k. A₁ (czystej).

Proweniencje:

1. Anno Salut[is] millesimo cccclxxxvj emi in Nouastargardia hunc libr[um] p[ro] duob[us] florenis qu[ando] fueram capellan[us] ibid[em] in ecclesia beate marie virginis ego d. joha[n]nes van Püde[n].
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.8].
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 57.
4. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (piecz. i teje treści naklejka z dopis. sygn.:) S.171.

KP XV.32

HOLLEN, Gotschalcus (ca 1411–1496).

50. Praeceptorium divinae legis.

Nürnberg : Antonius Koberger, 22 IX 1497. 4°.

GW 12894. IBP 2839. Venzke 55. Michalska-Łojko 29.

Proweniencje:

1. A. Joannes Thomas h. h. (XVI w.).
2. Tõ ktema Iacobi Eichmanni Bartolome[... ...] Cerstinensis Anno Tes Xrisogonias 1614 P. M. I. I. R. V.
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 445.
4. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (piecz. i teje treści naklejka z dopis. sygn.:) S.II.298.

KP XV.33

HOMERUS (fl. 8 s. a. C.).

51. Ilias, Lat. Trad. Laurentius Valla.

Brescia : Baptista Farfengus pro Francisco Laurino, 6 IX 1497. 2°.

GW 12898. IBP 2841. Venzke 56.

Def.: brak początk. skł. [*]² oraz k. 11 i 16.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.195].
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz. na adl. 1; sygn.:)

Auctores Graeci 3.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1229–1230 (z drukiem XVI w.).

BN Inc.F.1230 adl.

IACOBUS de Theramo (1350/1–1417).

52. Consolatio peccatorum, seu Processus Belial.

[Köln : Typographus Augustini: De fide = Ioannes Schilling, ca 1473]. 2°.

C 5786. IBP 2972. Venzke 59.

Proweniencje v. nr 64.

Współopr. z: Inc.F.1239–1240.

BN Inc.F.1240 adl.

IACOBUS de Voragine (ca 1230–1298).

53. Legenda aurea.

Strasbourg : [Typographus Iordani = Georgius Husner], "circa" 12 V 1496.

2°.

C 6467. IBP 3010. Venzke 60.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.90].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Theolog. 118.
BN Inc.F.1234

IAMBLICHUS Chalcidensis (ca 250–ca 325).

54. De mysteriis Aegyptiorum, Chaldaeorum, Assyriorum etc., Lat. Trad. Marsilius Ficinus.

Venezia : Aldus Manutius, IX 1497. 2°.

HC* 9358. IBP 3028. Venzke 61.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 152; (d. sygn.:) 21[.].
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Auctores Graeci 234.

Na ost. 3 s. (czystych) rkp. indeks ręką Michaela Schonenbassego, także jego głosy (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1256–1257.

BN Inc.F.1256 adl.

ISIDORUS Hispalensis (s. ; ca 570–636).

55. Etymologiae.

Basel : [Michael Furter?], 8 VIII 1489. 2°.

HC* 9274. IBP 3292. Venzke 58.

Def.: brak k. tyt.

Proweniencje v. nr 77.

Współopr. z: Inc.F.1250–1252.

BN Inc.F.1251 adl.

KANNEMANN, Ioannes (?–ca 1470).

56. Passio Iesu Christi necnon alius tractatus de Christi passione, sive Collectura. –

Hrabanus Maurus: Historia s. Catherinae.

[Köln : Ioannes Koelhoff, ca 1476]. 2° + 4°.

HC* 5480. IBP 3325. Venzke 72 (s.v. Passiones duae).

Proweniencje v. nr 26.

Współopr. z: Inc.F.1236–1237.

BN Inc.F.1237 adl.

LIVIUS, Titus (59 a.C.–17).

57. Historiae Romanae decades. Ed. Marcus Antonius Sabellicus. P I–III.

Venezia : [Matthaeus Capcasa], 5 XI 1491. 2°.

H* 10137. IBP 3430. Venzke 63.

Def.: brak początku do k. e₇ oraz k. g₁ i ll₄; k. e₈ i f₁ silnie uszkodz. (brak grn. cz.).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 192.

2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Auctores Latini 13.

Obfite glosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1752–1753.

BN Inc.F.1752 adl.

LUCANUS, Marcus Annaeus (39–65).

58. Pharsalia, cum commento Omniboni Leonicensi.

Venezia : Nicolaus Battibovis, 13 V 1486. 2°.

HC* 10238. IBP 3453. Venzke 64.

Proweniencje:

1. Liber guilelmi knippenborch De Uestualia (pocz. XVI w.).

2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 204.

3. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

4. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Auctores Latini 57.

Glosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1246–1249 (w tym 1248 – XVI w.).

BN Inc.F.1246 adl.

LUDOVICUS de Prussia (?–1498).

59. Trilogium animae. Ed. Paulinus de Leopoli.

Nürnberg : Antonius Koberger, 6 III 1498. 4°. Var. B.

HC* 10315. IBP 3487. Venzke 65.

W ost. skł. k. q₃ i q₄ przestawione w oprowie.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.10].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 487.
BN Inc.Qu.233

MAGNI, Iacobus (ca 1360–1414/5).

60. Sophologium.

[Strasbourg : R-typographus = Adolphus Rusch, ca 1470]. 2°.

HC* 10472. IBP 3511. Venzke 66. Michalska-Łojko 34.

Proweniencje:

1. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 178.
2. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (piecz. i teŹże treści nakl. z dopis. sygn.:) S.129.

KP XV.37

MANLIIS, Ioannes Iacobus de (fl. XV s.).

61. Luminare maius super Ioannis Mesue Antidotarium et Practica.

Venezia : Bernardinus Stagninus, 2 I 1499. 2°.

H* 10713. IBP 3562. Venzke 67.

Proweniencje v. nr 20.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1242–1245.

BN Inc.F.1243 adl.

MAXIMILIANUS Etruscus (fl. ca 520).

62. Ethica, epitaphia et epigrammata.

[Utrecht : Nicolaus Ketelaer et Gerardus de Leempt, 1474]. 2°.

HC 10925. IBP nie notuje. Venzke 68.

Proweniencje v. nr 48.

Dawniej współopr. z nr 48.

Strata wojenna

MENSA

63. Mensa philosophica.

[Köln : Conradus Winters, ca 1480]. 4°.

C 3984. IBP 3703. Venzke 69.

Proweniencje:

1. [Ślad po wyrwanym frg. k. z zapisem prow. (?), XV/XVI w.].
 2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Qu.] 16.
 3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 389.
- Współopr. z: Inc.Qu.227–230 adl.

BN Inc.Qu.227 adl.

MODUS

64. Modus legendi abbreviaturas cum aliis tractatibus iuridicis.

[Speyer : Petrus Drach, ca 1478]. 2°.

H* 11481. IBP 3815. Venzke 91 (s.v. Tractatus plurimi iuris).

Def.: brak k. [a]₂.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 175.

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom (piecz.; sygn.:) Jur.12.
Współopr. z: Inc.F.1239–1240.

BN Inc.F.1239 adl.

65. Modus legendi abbreviaturas cum aliis tractatibus iuridicis.

[Basel : Ioannes Schilling, non post 1476]. 2°.

H* 11479. IBP 3816 (Vienne, ca 1478, falso 4°). BSB-Ink M-501. Venzke 92
(s.v. Tractatus de processu iudicii et defensorium iuris).

Def.: tylko frg. – k. [181–210].

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; sygn.:) Fol.82].

2. Bibliothek des Königl. u. Gröningschen Gymnasiums zu Stargard i. Pom. (piecz.;
sygn.:) Jur. 8.

Współopr. z: Inc.F.1231–1233.

BN Inc.F.1231 adl.

NICOLAUS de Błonie (ca 1400–ante 1448).

66. De sacramentis.

[Wrocław : Caspar Elyan, ca 1475]. 2°.

C 1068. IBP 3924. Venzke 21. BUW-15 98.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 83.

2. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pom-
mern]; (sygn.:) [Theol.86] (wydrapana z naklejki grzbietowej, identycznej jak
na innych grzbietach inkunabułów o tej proweniencji; d. sygn.:) 58; (śląd po
usuniętej pieczęci).

3. T. Wierzejski (piecz., między 1945 a 1955).

BUW Sd.52.18

PAULUS de Castro (1360/2–1441).

67. Consilia et allegationes. Ed. Bartholomaeus Cepolla.

Nürnberg : Antonius Koberger, X 1485. 2°.

HC* 4641. IBP 4176. Venzke 73.

Proweniencje:

1. Ecclesiae D[iv]ae Mariae (in Stargard, XVI w.; sygn.:) 129 .

2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).

3. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pom-
mern]; (sygn.:) [Jur.] 3.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

BN Inc.F.1525

PETRUS Comestor (ca 1100–1178/9).

68. Historia scholastica.

Strasbourg : [Georgius Husner], 15 VII 1500. 2°.

H* 5538. IBP 4322. Venzke XVI.107 (błędnie jako druk z r. 1515).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 154.

2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 174.

Współopr. z: Inc.F.1392–1393.

BN Inc.F.1392 adl.

PETRUS Lombardus (ca 1095–ca 1160).

69. *Sententiarum libri IV, cum commento Bonaventurae. P. I–IV. – Tabula Ioannis Beckenhaub.*

Nürnberg : Antonius Koberger, [post 2 III 1491]. 2°.

HC* 3540 (excepta Tabula quae ad editionem Piscatoris H* 3541 pertinet).

IBP 4338. Venzke 23–24.

Tylko P. 1–2 i Tabula w 2 wol. Def.: w P. 2 brak ost. k. (czystej); w Tabuli brak pocz. do skł. c, k, h₂, skł. q⁶ i końca od k. 22 (6 kart, w tym ost. czystej).

Proweniencje (wszystkie wpisy, poza sygn. 172, są tylko w wol. I).

1. Ego d[ominus] Mathe[us] vendidi G[enero]so michaeli has p[raese]ntes p[ar]tes bonaenture [et] r[e]c[on]gnosco mi[hi] facta[m] soluc[i]o[nem] cu[m] renunciac[i]o[n]e no[n] m[or]ate pec[un]ie (koniec XV w.).
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.): Fol.96 (P. 1–2) i Fol.177 (Tabula)]; (d. sygn.): 142 (P. 1-2).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.): [Theol.] 171–172; (d. sygn.): 51.

BN Inc.F.1384 I–II

PIUS II (papa ; 1405–1464).

70. *Epistolae familiares.*

Nürnberg : Antonius Koberger, 17 V 1496. 4°. Var. A.

HC* 156. IBP 4456. Venzke I.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.): Qu.72].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.): [Theol.] 391 ; (d. sygn.): 17.

BN Inc.Qu.232

PLUTARCHUS (ca 45–ca 120).

71. *Vitae illustrium virorum, sive Parallelae, Lat. P. I–II.*

Venezia : Nicolaus Jenson, 2 I 1478. 2°.

HC* 13127. IBP 4501. Venzke 74.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.): Fol.211].
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.): Auctores Graeci 241.

Obfite glosy ręką Michaela Schonenbasse (XVI w.).

BN Inc.F.1532

POLITIANUS, Angelus (1454–1494).

72. *Opera. Ed. Alexander Sarti.*

Firenze [i.e. Brescia] : Leonardus de Arigis [i.e. Bernardinus Misinta], 10 VIII 1499. 2°.

HC 13219. IBP 4531. Venzke 75.

K. γ_{iiii} (oznacz. bł. jako z_{iii}) opraw. mylnie po k. γ_v .

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 193.
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Script. rec. aevi 300.

Indeks rkp. ręką Michaela Schonenbassego i tegoż głosy (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1261–1262 (z drukiem XVI w.).

BN Inc.F.1261 adl.

PTOLEMAEUS, Claudius (ca 100–ca 175).

73. *Cosmographia*, Lat. Trad. Iacobus Angeli. Ed. Nicolaus Germanus. – *Registrum*. – *De locis ac mirabilibus mundi*.

Ulm : Ioannes Reger pro Iusto de Albano, 21 VII 1486. 2°.

HC* 13540. IBP 4625. Venzke 77.

Def.: brak 1 mapy (bifolium zaw. „Prima Europae tabula”) i ost. karty (c_8). Jako wyklejek obu okładzin użyto próbných (jednostronnych) wydruków kart z dwu różnych druków: wyklejka okł. przedniej: H 11007, IBP 3688 (III), bifolium E_4a – E_3b . – Wyklejka okł. tylnej: HC* 11796, IBP 3994, arkusz zaw. strony: x_3a , x_4b , x_5a i x_6b .

Proweniencje:

1. Emi *Cosmographiam* ptolomei in Stargardia a Laurentio Tolner[en?] p[ro] v flor[enis] in auro et magnis precibus (pocz. XVI w.).
2. Hanc ego vicissim ab eo eod[em] (?) pr[eci]o redemi (przekreślone, niżej tą samą ręką:) Hanc *Cosmographia*[m] Ego Michael Schonenbasse doctor ab Erasmo Massikotro plebano In Stettin emj pro qui[nque] florenis [...] in aureo [...] tradidi an[te] [...] iii grossj solui grossi per mediu[m] [Coce mee xxi (?) augusti d[omi]nica [...] VI[t]i[m]o an[n]o [...] solui ei mar[ca]m [...] per [...] die sabb[ato] infra oct[ava]s assu[m]pt[i]o[n]is b v Marie [...] michi [...] [con]fessus (?) est (XVI w.).
3. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 213.
4. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern]; sygn.: *Auctores Graeci* 248.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

BN Inc.F.1622

74. *Quadripartitum etc.*, Lat. Ed. Hieronymus Salius.

Venezia : Bonetus Locatellus pro Octaviano Scoto, 20 XII 1493. 2°. Var. B.

H* 13544. IBP 4628. Venzke 76.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 205.
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) *Auctores Graeci* 250 (d. sygn.:) 64.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego.

Współopr. z: Inc.F.1258–1260a.

BN Inc.F.1258 adl.

RAINERIUS de Pisis (?–ca 1348/51).

75. *Pantheologia, sive Summa universae theologiae*. Ed. Iacobus Florentinus. P. I–II.

Venezia : Hermannus Liechtenstein, 12 IX 1486. 2°.

HC* 13019. IBP 4663. Venzke 78. Michalska-Łojko 47.

Def.: tylko P. II; k. 242 (HH₂) zachow. we frg.

Proweniencje:

1. Anno d[omi]ni millesimo cccc lxxxvij ego d. Johannes van Pudem emi in nouastargardia qu[ando] fuera[m] ibid[em] capellan[us] in ecclesia beate marie v[ir]ginis hanc secu[n]dam p[ar]tem pantheolye [!] p[ro] duobus florenis a dno baccalario Steffhano Piscator[is].
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) F.159].
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Theol. 183.
4. Biblioteka Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie (piecz. i tejsze treści nakl. z dopis. sygn.:) S.173.

KP XV.38

REUCHLIN, Ioannes (1455–1522).

76. *Capnia, sive De verbo mirifico*.

[Basel] : Ioannes Amerbach, [post 19 XI 1494]. 2°.

HC* 13880. IBP 4735. Venzke 79.

Proweniencje v. nr 58.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1246–1249 (w tym 1248 – XVI w.).

BN Inc.F.1249 adl.

77. *Vocabularius breuiloquus etc.*

Strasbourg : [Typographus Iordani = Georgius Husner], 14 VI 1488. 2°.

CR 6293 (I 204). IBP 4743. Venzke 95 (s.v. *Vocabularius*).

Def.: brak końc. kart Y₄₋₆ (ost. cz.).

Proweniencje:

1. Constat 4 marc[is] crud[us] breuiloquus (XV/XVI w.).
2. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie]; (sygn.:) [Fol.] 203.
3. Bibliotheca Gymnasii Reg et Groening Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Script. rec. aevi 157a.

Współopr. z: Inc.F.1250–1252.

BN Inc.F.1250 adl.

78. *Vocabularius breuiloquus etc.*

Nürnberg : Antonius Koberger, 12 VII 1498. 4°.

C 6283. IBP 4750. Venzke 94 (s.v. *Vocabularius*).

Def.: k. tyt. uszkodz. i podklej.

Proweniencje:

1. In sempiternam memoriae tessaram hunc librum bibliothecae huic dare atq[ue] consecrare voluit. C. A. Rothig Coeb. Pomeran. Symbol. Christ[us] Autor Redemptionis coronat nos. Starg. 1725.
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom. (piecz.; sygn.:) Script. rec. aevi 157; (d. sygn.:) I12.

BN Inc.Qu.234

ROLANDINUS Passagerii (1215–1300).

79. Summa artis notariae.

Venezia : Bernardinus Benalius, 30 XI 1485. 4°.

H 12086. IBP nie notuje. Venzke 70 (s.v. Orlandinus Passagerius).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.92].
2. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard i/Pom.; Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groning. Stargard; (piecz.; sygn.): [Hist.] 179.

Współopr. z nr 36 i 6.

UP Inc.R-247

ROLEWINCK, Werner (1425–1502).C.).

80. Fasciculus temporum.

[Köln] : Henricus Quentell, 1480. 2°.

H* 6925. IBP 4788. Venzke 80. BUW-15 114.

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.?)]; (d. sygn.:) 29.
2. [Michael Schonenbasse] (XVI w.).
3. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern] ; (sygn.:) Historia 31.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

BUW Sd.52.84

SCHEDDEL, Hartmann (1440–1514).

81. Liber chronicarum.

Nürnberg : Antonius Koberger, pro Sebaldo Schreyer et Sebastiano Kammermeister 12 VII 1493. 2°.

HC* 14508. IBP 4941. Venzke 81.

Proweniencje:

1. [Bibliothek des Königlichen und Gröningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; (sygn.:) Hist. 33].

Strata wojenna

SCHYPHOWER de Meppis, Ioannes (1466–non ante 1508).

82. De conceptione Immaculatae Virginis.

Lübeck : [Stephanus Arndes], 9 V 1495. 4°.

HR 11083 (III 106) = H 10743. IBP 4952. Venzke nie notuje.

Def.: tylko skł. d⁶.

Proweniencje:

1. F. Georgius Krakow est possessor hui[us] librij (pocz. XVI w.; tą samą ręką?:) Liber iste totus [con]stat iiij marc[as] iiij g[rossos?].
2. xx gs 10 nouembris anno 1555 Iacob. Voss Recensis.
3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard (piecz.; sygn.:) [Philos.] 31.

Współopr. z: Inc.Qu.273–275 (z 2 druk. XVI w.).

BN Inc.Qu.273 adl.

SEQUENTIAE

83. Textus sequentiarum, cum optimo commento.

[Köln : Henricus Quentell, 1499]. 4°.
 HC* 14684 = H* 6793 (II). IBP 5014. Venzke 82.
 Def.: brak k. g_{1-7} , skł. l⁶ oraz k. m_1 .
 Proweniencje v. nr 42.

Współopr. z: Inc.Qu.225–226.

BN Inc.Qu.226 adl.

SIBYLLA, Bartholomaeus (?–non post 1493).

84. Speculum peregrinarum quaestionum.

Strasbourg : Ioannes Grüninger, 19 VIII 1499. 4°.
 GW 3460 (s.v. Bartholomaeus Sibylla). IBP 810 (= GW). Venzke 83.
 Def.: brak początk. do k. H_1 .
 Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Qu.81].
 2. [Michael Schonenbasse (XVI w.)].
 3. Bibliotheca Gymnasii Reg. et Groening. Stargard. (piecz.; sygn.:) [Theol.] 1643.
- Nota rps. ręką Michaela Schonenbassego (XVI w., k. ost.).

BN Inc.Qu.320

SIDONIUS, Gaius Sollius Apollinaris (431–487).

85. Epistolae et carmina. Ed. commentoque instruxit Ioannes Baptista Pius.

Milano : Uldericus Scinzenzeler pro Hieronymo de Asula et Ioanne de Abbatibus, 4 V 1498. 2°. Var. B.

HC* 1287. IBP 5026. Venzke 84.
 Proweniencje v. nr 58.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1246–1249.

BN Inc.F.1247 adl.

SILVATICUS, Matthaeus (?–1342).

86. Liber pandectarum medicinae. – Quaestiones aliorum auctorum.

Venezia : Bernardinus Stagninus, 27 III 1499. 2°.
 HC* 15199. IBP 5039. Venzke 85.
 Proweniencje v. nr 20.

Głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1242–1245.

BN Inc.F.1245 adl.

STRABO (ca 63 a.C.–19).

87. Geographia, Lat. Trad. Guarinus Veronensis et Gregorius de Tipherno. Ed. Antonius Mancinellus.

[Venezia] : Ioannes Rubeus, 24 IV 1494. 2°.
 HC* 15090. IBP 5126. Venzke 86.
 Def.: brak k. e_1 , f_{4-5} , r_2 , y_{4-6} , z_{2-5} oraz końcowej skł. &⁶.
 Proweniencje v. nr 57.

Obfite głosy ręką Michaela Schonenbassego (XVI w.).

Współopr. z: Inc.F.1752–1753.

BN Inc.F.1753 adl.

THEMISTIUS (317–388).

88. Paraphrasis in Aristotelem, Lat. Trad. Hermolaus Barbarus. – Alexander Aphrodisiensis: In libros De anima commentarii, Lat. Trad. Hieronymus Donatus. P I–II.

Venezia : Ioannes Hamman, I) 4 IX 1500, II) 8 IX 1500. 2°.

H* 15465. IBP 5214. Venzke 87.

Proweniencje v. nr 74.

Współopr. z: Inc.F.1258–1260a adl.

BN Inc.F.1260 adl.

THOMAS de Aquino (s. ; 1225–1274).

89. Summa theologiae. P I–III.

Basel : [Michael Wenssler], I) 1485, II) 20 et 16 VIII 1485, III) [s. a.]. 2°.

HC* 1434. IBP 5295. Venzke 88–89.

Def.: tylko P I i II, I. (Por. Aneks nr 8).

Proweniencje:

1. [Kościół parafialny pw. NMP w Stargardzie; (sygn.:) Fol.87 lub 131?].

2. [Bibliothek des Königlichen und Göningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; sygn.: Theol. 167].

Strata wojenna

Pseudo-THOMAS de Aquino.

90. De arte praedicandi.

Memmingen : Albertus Kunne, 1483. 4°.

C* 1362. IBP 5325. Venzke 90.

Proweniencje v. nr 63.

Współopr. z: Inc.Qu.227–230.

BN Inc.Qu.229 adl.

THOMAS a Kempis (1379–1471).

91. De imitatione Christi. – Ioannes Gerson: De meditatione cordis.

[Venezia] : Peregrinus de Pasqualibus et Dionysius Bertochus, 1485. 4°.

HCR 9088 (V 152 ; s.v. Imitatio). IBP 3033 (= HCR). Venzke 57 (= HCR).

Proweniencje v. nr 63.

Współopr. z : Inc.Qu.227–230.

BN Inc.Qu.230 adl.

VINCENTIUS Bellovacensis (ca 1190–ante 1256).

92. Speculum historiale.

Nürnberg : Antonius Koberger, 24 VII 1483. 2°.

CR 6248 (III 211). IBP 5649. Venzke 93. Wiesiołowski 184.

Proweniencje:

1. [Bibliothek des Königlichen und Göningschen Gymnasiums zu Stargard in Pommern; sygn.: Hist. 32].

2. [Marian Swinarski] (1945–1949).

BK Inc.F.195

INDEKS TOPOTYPOGRAFICZNY

AUGSBURG

Antonius Sorg	
[1487 ca]	Gesta Romanorum. 2° 41

BASEL

Ioannes Amerbach	
1491	Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius: Expositio in Psalterium. 2° ... 19
[1494.11.19 post]	Reuchlin, Ioannes: Capnia. 2° 76
Michael Furter?	
1489.03.12	Formularium procuratorum et advocatorum Curiae Romanae. 2° ... 35
1489.08.08	Isidorus Hispalensis, s.: Etymologiae. 2° 55
Nicolaus Kessler	
[1496 non ante]	Corvinus, Laurentius: Cosmographia. 4° 28
Bernardus Richel	
1475	Biblia, Lat. 2° 10
[1475 non post]	Alphonsus de Spina: Fortalitium fidei. 2° 1
Ioannes Schilling	
[1476 non post]	Modus legendi abbreviaturas. 2° 65
Michael Wensler	
[1480 non post]	Formularium instrumentorum ad usum Curiae Romanae. 2° ... 34
1485–1485.08.20	Thomas de Aquino, s.: Summa theologica. 2° 89
1485.01.04–05.21	Antoninus Florentinus (s.): Summa theologica. 2° 4

BRESCIA

Baptista Farfengus	
1497.09.06	Homerus: Ilias, Lat. 2° (pro Francisco Laurino) 51
Bernardinus Misinta	
1496.[12.26]	Beroaldus, Philippus: Annotationes centum. 2° (pro Angelo Britannico) 9
1499.08.10	Politianus, Angelus: Opera. 2° 72

FREIBURG IM BREISGAU

Kilianus Fischer	
[1491 non post]	Guillelmus Alvernus: Rhetorica divina. 2° 45

KÖLN

Ioannes Koelhoff	
[1476 ca]	Kannemann, Ioannes: Passio Iesu Christi. 2° + 4° 56
Henricus Quentell	
1480	Rolewinck, Werner: Fasciculus temporum. 2° 80
[1499]	Sequentiae: Textus sequentiarum. 4° 83
Typographus Augustini: De fide = Ioannes Schilling	
[1473 ca]	Iacobus de Theramo: Consolatio peccatorum. 2° 52

Conradus Winters		
[1480 ca]	Mensa philosophica. 4°	63
Ulricus Zell		
1492.11.30	Gerardus de Harderwijck: Commentum sex tractatum Petri Hispani. 2°	39
1493.06.05	Gerardus de Harderwijck: Copulata super omnes tractatus Petri Hispani. 2°	40
LEIPZIG		
Typographus Capotii = Martinus Landsberg		
[1487.08.13 post]	Fridericus I Barbarossa, imperator: Authentica Habita. 4°	36
LÜBECK		
Stephanus Arndes		
1495.05.09	Schyphower de Meppis, Ioannes: De conceptione Immaculatae Virginis.....	82
MEMMINGEN		
Albertus Kunne		
1483	Antoninus Florentinus (s.): Confessionale: Defecerunt. 4°	3
1483	Pseudo-Thomas de Aquino: De arte praedicandi. 4°	90
MILANO		
Uldericus Scinzenzeler		
1498.05.04	Sidonius, Gaius Sollius Apollinaris: Epistolae et carmina. 2° (pro Hieronymo de Asula et Ioanne de Abbatibus).....	85
NÜRNBERG		
Antonius Koberger		
1478.04.14	Biblia, Lat, 2°	11
1478.05.07	Pseudo-Hieronymus: Vitae sanctorum patrum. 2°	47
1481	Duns Scotus, Ioannes: Quaestiones quodlibetales. 2°	30
1481–1481.05.19	Duns Scotus, Ioannes: Quaestiones in IV libros Sententiarum. 2°	31
1482.12.31	Biblia, Lat. 2°	12
1483.07.24	Vincentius Bellocensis: Speculum historiale. 2°	92
1485.10	Paulus de Castro: Consilia et allegationes. 2°	67
[1491.03.02 post]	Petrus Lombardus: Sententiarum libri IV. 2°	69
1493.03.10	Gregorius IX, papa: Decretales. 2°	44
1493.07.12	Schedel, Hartmann: Liber chronicarum. 2°	81
1496.05.17	Pius II, papa: Epistolae familiares. 4°	70
1497.01.20	Gesta Romanorum. 4°	42
1497.02.24	Ficinus, Mrasilius: Epistolae familiares. 4°	33
1497.03.26	Cicero, Marcus Tullius: De oratore. 2°	23
1497.09.22	Hollen, Gottschalcus: Praeceptorium divinae legis. 4°	50
1498.03.06	Ludovicus de Prussia: Trilogium animae. 4°	59

1498.07.12	Reuchlin, Ioannes: Vocabularius breuiloquus. 4°	78
1500.09.21	Birgitta, s.: Revelationes. 2°	13

SPEYER

Petrus Drach

[1478 ca]	Modus legendi abbreviaturas. 2°	64
1483.02.26	Holkot, Robertus: Super sapientiam Salomonis. 2°	49

STRASBOURG

Martinus Flach

1489.10.31	Angelus de Clavasio: Summa angelica. 2°	2
1489.10.31	Bonaventura, s.: Opuscula. 2°	15

Ioannes Grüninger

[1490 ca]	Auerbach, Ioannes: Processus iudiciarius. 4°	6
1499.08.19	Sibylla, Bartholomaeus: Speculum peregrinarium quaestionum. 4°	84

Georgius Husner

1500.03.14	Eusebius Caesariensis: Historia ecclesiastica. 2°	32
1500.07.15	Petrus Comestor: Historia ecclesiastica. 2°	68

R-typographus = Adolphus Rusch

[1470 ca]	Magni, Iacobus: Sophologium. 2°	60
-----------	---------------------------------------	----

Martinus Schott

[1484 non post]	Caracciolus, Robertus: Sermones de adventu. 2°	17
1485.09.03	Caracciolus, Robertus: Sermones quadragesimales de poenitentia. 2°	18

Typographus Henrici Ariminensis = Georgius Reyser

[1474.10 non ante]	Chaimis, Bartholomaeus de: Confessionale. 2°	21
--------------------	--	----

Typographus Iordani = Georgius Husner

1488.06.14	Reuchlin, Ioannes: Vocabularius breuiloquus. 2°	77
1489.03.17	Historia Alexandri Magni. 2°	48
1496.05.12	“circa” Iacobus de Voragine: Legenda aurea. 2°	53

Typographus Paludani

[1485 ca]	Corona Beatae Mariae Virginis. 2°	26
-----------	---	----

TREVISO

Gerardus de Lisa

1492.10.13	Haedus, Petrus: Anterotica. 4°	46
------------	--------------------------------------	----

ULM

Ioannes Reger

1486.07.21	Ptolemaeus, Claudius: Cosmographia, Lat. 2° (pro Iusto de Albano)	73
------------	--	----

UTRECHT

Nicolaus Ketelaer et Gerardus de Leempt

[1474]	Claudianus, Claudius: De raptu Proserpinae. 2°	24
[1474]	Maximilianus Etruscus: Ethica, epitaphia et epigrammata. 2° ..	62

VENEZIA

Nicolaus Battibovis		
1486.05.13	Lucanus, Marcus Annaeus: Pharsalia. 2°	58
Bernardinus Benalius		
1485.11.30	Rolandinus Passagerii: Summa artis notariae. 4°	79
Simon Bevilaqua		
1495.06.10	Blanchinus, Ioannes: Tabulae caelestium motuum. 4°	14
Andreas de Bonetis		
1486.05.22	Bonifacius VIII, papa: Liber sextus Decretalium. 2°	16
1486.06.13	Clemens V, papa: Constitutiones. 2°	25
Matthaeus Capcasa		
1491.11.05	Livius, Titus: Historiae Romanae decades. 2°	57
Ioannes Hamman		
1499.12.04	Garbo, Dinus de: Expositio super tertia, quarta et parte quintae fen IV libri Avicennae. 2° (pro Andrea Torresano)	38
1500.09.04–08	Themistius: Paraphrasis in Aruistotelem, Lat. 2°	88
Nicolaus Jenson		
1478.01.02	Plutarchus: Vitae illustrium virorum. 2°	71
Hermannus Liechtenstein		
1486.09.12	Rainerius de Pisis: Pantheologia. 2°	75
Bonetus Locatellus		
1493.12.20	Ptolemaeus, Claudius: Quadripartitum etc. 2° (pro Octaviano Scoto).....	74
Otinus de Luna		
1497.08.14	Augustis, Quiricus de: Lumen apothecariorum. 2°	7
1497.12.23	Avenzohar: Liber Teisir. 2°	8
Aldus Manutius		
1497.09	Iamblichus Chalcidensis: De mysteriis Aegyptiorum etc. 2°.....	54
Peregrinus de Pasqualibus et Dionysius Bertochus		
1485	Thomas a Kempis: De imitatione Christi. 4°	91
Christophorus de Pensis		
[1492 ca]	Asconius Pedianus, Quintus: Commentarii in orationes Ciceronis. 2°	5
Philippus Pincius		
1497.05.06	Celsus, Aulus Cornelius: De medicina. 2° (pro Benedicto Fontana) ..	20
Ioannes Rubeus		
1494.04.24	Strabo: Geographia, Lat. 2°	87
Bernardinus Stagninus		
1487.08.09	Gratianus: Decretum. 2°	43
1499.01.02	Manliis, Ioannes iacobus de: Luminare maius. 2°	61
1499.03.27	Silvaticus, Matthaeus: Liber pandectarum medicinae. 2°	86
Antonius de Stanchis		
1486.07.25	Corpus iuris civilis: Codex Iustinianus. 2°	27
Andreas Torresanus		
1491.09.20–11.10	Dominicus de Sancto Geminiano: Super Sexto Decretalium. 2° ..	29

Baptista de Tortis	
1488/89.02.15	Gambilionibus, Angelus de: Lectura super Institutionibus. 2° 37
Bartholomaeus de Zanis	
1499.04.13–05.14	Cicero, Marcus Tullius: Orationes. 2°..... 22
WROCLAW	
Caspar Elyan	
[1475 ca]	Nicolaus de Błonie: De sacramentis. 2°..... 66

INDEKS PROWENIENCJI

(z pominięciem gimnazjum stargardzkiego)

- Alberti, Henricus (fl. ca 1490–91) – kapłan w Stargardzie – **2, 15**
 Egardus (fl. ca 1486) – zapewne Pomeranus, może mieszkaniec Stargardu – **30, 31**
 Eichmannus, Iacobus (?-1648) – pastor w Karścieniu (pow. Białogard) od r. 1604 dożywotnio – **50**
 Ioannes (fl. 16 s.) – prawdopodobnie ze Stargardu lub okolic – **9**
 Knypenborch, Wilhelm van der (ca 1488–non ante 1511) – kapłan w kościele parafialnym pw. NMP w Stargardzie, pochodził ze szlacheckiej rodziny Cnyppenborch/Knippenberg, której nazwisko wywodzi się od majątku Knippenburg leżącego opodal miasta Bottrop w Westfalii – **58, 76, 85**
 Krakow, Georgius (fl. 15/16 s.) – prawdopodobnie krewny (ojciec?) Georga Cracow (1525–1575) urodzonego w Szczecinie prawnika i profesora uniwersytetu w Wittenberdze – **82**
 Massikoter, Erasmus (fl. 16 s.) – pleban w Szczecinie – **73**
 Matthaues (Pomeranus?, fl. 15/16 s.) – **69**
 Michael (Pomeranus?, fl. 15/16 s.) – **69**
 Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie – **2, 15, 41, 49, 50, 60, 75**
 Piscatoris, Stephanus (fl. ca 1487) – w r. 1487 był bakałarzem, zapewne w Stargardzie – **75**
 Polisius, Melchior (1600–1671) – Ślązak urodzony w Górze, w r. 1636 uzyskał stopień doktora filozofii i medycyny w Akademii we Frankfurcie nad Odrą, został profesorem, dziekanem i seniorem fakultetu medycznego tej uczelni, a w l. 1645 i 1651 także jej rektorem – **38**
 Pudén, Ioannes (fl. ca 1474–1487) – kapłan przy kościele św. Mikołaja w Zerbst (Niemcy, Sachsen-Anhalt) w l. ok. 1474–1475; kapłan przy kościele NMP w Stargardzie w l. ok. 1486–1487 – **1, 10, 26, 30, 31, 49, 56, 75**
 Rothig, C. A. (fl. ca 1725) – z Kłębkowa (?), pow. Koszalin, niem. Kuebeck) – **78**
 Schonenbasse, Michael – doktor, mieszkaniec Stargardu, powiązany z kościołem parafialnym tamże, być może jego proboszcz. Korzystał obficie z biblioteki parafialnej, pozostawił swoje ręczne dopiski na ponad 20 inkunabułach, a także na szeregu druków z I połowy XVI w. Był właścicielem jednego inkunabułu, który również potem trafił do biblioteki parafialnej – **5, 7, 20, 22, 33, 51, 54, 57, 58, 61, 67, 71–74, 76, 80, 84–88**

- Schwartz, Joachim (fl. ca 1507–1520) – urodzony w Stargardzie, używał też obocznej formy nazwiska „Swarte” jak i zlatynizowanej „Niger”. W semestrze zimowym 1507/1508 immatrykulowany był na uniwersytecie w Rostocku – **44**
- Stargard, kościół parafialny pw. NMP – **1–8, 10–36, 37 (egz. a), 39–49, 51–59, 61–77, 79, 80, 83–91**
- Swinarski, Marian (1902–1965) – **47, 92**
- Thomas, Ioannes (fl. 16 s.) – **50**
- Tolner, Laurentius (fl. in. 16 s.) – najprawdopodobniej obywatel Stargardu – **73**.
- Voss, Jakob (fl. ca 1555) – urodzony w Reczu (pow. Choszczno) – **82**
- Wierzejski, Tadeusz (1892–1974) – historyk sztuki, kustosz Muzeum Narodowego w Warszawie, kolekcjoner i antykwariusz – **66**
- Zoll (16 s., prow.?) – **2**
- Proweniencje niezidentyfikowane – **3, 12, 37 (egz. b), 38, 45, 55, 63, 69, 77, 90, 91**

KONKORDANCJE

GW	Katalog	GW	Katalog
877	48	6542	21
1575	1	6753	23
1929	2	6770	22
2097	3	7070	24
2188	4	7112	25
2740	5	7572	26
2845	6	7732	27
3067	7	7799	28
3105	8	8348	38
3460	84	8654	29
4114	9	9069	30
4215	10	9074	31
4232	11	9439	32
4250	12	9874	33
4392	13	10201	34
4410	14	10221	35
4647	15	10330	36
4878	16	10508	37
6050	17	10676	40
6078	18	10678	39
6163	19	10895	41
6459	20	10900	42

GW	Katalog	GW	Katalog
11372	43	12885	49
11487	44	12894	50
11866	45	12898	51
12109	46		
H	Katalog	H	Katalog
156	70	10713	61
1287	85	10925	62
1434	89	11083	82
3540	69	11479	65
4641	67	11481	64
5480	56	12086	79
5538	68	13019	75
6793 (II)	83	13127	71
6925	80	13219	72
8595	47	13540	73
9088	91	13544	74
9274	55	13880	76
9358	54	14508	81
10137	57	14684	83
10238	58	15090	87
10315	59	15199	86
10472	60	15465	88
C	Katalog	C	Katalog
1068	66	6283	78
1362	90	6293	77
3984	63	6467	53
5786	52		

Konkordancja sygnatur gimnazjum stargardzkiego i katalogu

Auctores Graeci		Auctores Latini	
3	51	5	20
234	54	5,2	61
234,2	22	5,3	7
241	71	5,4	86
248	73	13	57
250	74	13,2	87
250,2	8	35	23
250,3	88	57	58
		57,2	85

Auctores Latini		Theologia	
57,4	76	389,4	91
Scrip. rec. aevi		391	70
157	78	445	50
157a	77	487	59
157a,2	12	1643	84
157a,3	55	Historia	
157a,4	45	31	80
160	46	32	92
160,2	28	33	81
290	33	36	48
300	72	36,2	41
301	9	36,3	24
Theologia		36,4	62
7	11	179	79
8	10	179,2	36
57	49	179,3	6
80	1	Jurisprudentia	
86	66	1	27
III	26	3	67
III,2	56	4	16
II2	13	4,2	25
II3	47	5-6	37
II8	53	7	43
164	2	8	65
165-166	4	8,2	35
167	89	8,3	34
168	21	9	29
170	15	10	44
171-172	69	12	64
173	19	12,2	52
174	68	Mathematik	
174,2	32	364	14
175	30	Medicina	
175,2	31	4,b.2	38
178	60	Phil. Alt.	
181	39	43,XII	5
181,2	40	Philosophia	
183	75	31	82
184	17		
184,2	18		
385	42		
385,2	83		
389	63		
389,2	3		
389,3	90		

Konkordancje aktualnych sygnatur bibliotecznych i katalogu

Biblioteka Kórnicka PAN		Biblioteka Narodowa	
Inc.F.183	47	Inc.F.1523	1
Inc.F.195	92	Inc.F.1524	10
		Inc.F.1525	67
Biblioteka Narodowa		Inc.F.1526 adl.	16
Inc.F.1228	48	Inc.F.1527 adl.	25
Inc.F.1230 adl.	51	Inc.F.1528	29
Inc.F.1231 adl.	65	Inc.F.1529	43
Inc.F.1232 adl.	35	Inc.F.1530	27
Inc.F.1233 adl.	34	Inc.F.1531	37 (egz. a)
Inc.F.1234	53	Inc.F.1532	71
Inc.F.1236 adl.	26	Inc.F.1549 adl.	37 (egz. b)
Inc.F.1237 adl.	56	Inc.F.1622	73
Inc.F.1239 adl.	64	Inc.F.1752 adl.	57
Inc.F.1240 adl.	52	Inc.F.1753 adl.	87
Inc.F.1241	9	Inc.F.1783	13
Inc.F.1242 adl.	20	Inc.F.1785	19
Inc.F.1243 adl.	61	Inc.Qu.224	33
Inc.F.1244 adl.	7	Inc.Qu.225 adl.	42
Inc.F.1245 adl.	86	Inc.Qu.226 adl.	83
Inc.F.1246 adl.	58	Inc.Qu.227 adl.	63
Inc.F.1247 adl.	85	Inc.Qu.228 adl.	3
Inc.F.1249 adl.	76	Inc.Qu.229 adl.	90
Inc.F.1250 adl.	77	Inc.Qu.230 adl.	91
Inc.F.1250a adl.	12	Inc.Qu.231	14
Inc.F.1251 adl.	55	Inc.Qu.232	70
Inc.F.1252 adl.	45	Inc.Qu.233	59
Inc.F.1254 adl.	38	Inc.Qu.234	78
Inc.F.1256 adl.	54	Inc.Qu.273 adl.	82
Inc.F.1257 adl.	22	Inc.Qu.320	84
Inc.F.1258 adl.	74	Inc.Qu.322 adl.	46
Inc.F.1259 adl.	8	Inc.Qu.323 adl.	28
Inc.F.1260 adl.	88		
Inc.F.1261 adl.	72	Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie	
Inc.F.1263	44	Sd.52.18	66
Inc.F.1379 adl.	39	Sd.52.84	80
Inc.F.1380 adl.	40		
Inc.F.1381 adl.	18	Książnica Pomorska w Szczecinie	
Inc.F.1382 adl.	17	XV.26 adl.	31
Inc.F.1384,I-II	69	XV.29	2
Inc.F.1386 adl.	5	XV.30	15
Inc.F.1392 adl.	68	XV.31	41
Inc.F.1393 adl.	32	XV.32	49

Książnica Pomorska w Szczecinie		University of Pennsylvania	
XV.33	50	Inc.A-1210	6
XV.37	60	Inc.F-314	36
XV.38	75	Inc.R-247	79
XV.55 adl.	30		

Straty wojenne: 4, 11, 21, 23, 24, 62, 81, 89.

ANEKS

Druki mogące być inkunabułami zawarte w rękopiśmiennym katalogu Biblioteki Mariackiej z XVIII w., a niewchodzące w skład zbiorów biblioteki gimnazjum stargardzkiego w 1910 r.

Schemat opisu:

- a) cytat z katalogu Biblioteki Mariackiej,
- b) identyfikacja tekstu,
- c) identyfikacja edycji,
- d) cytat ze spisu Kuhnkego.

1.

- a) Fol. No 1. Commentarius in Tractatum Augustinis de civitate Dei, defect (dopis:) fehlet das Titul-blatt fehlet vid (?) Rot. 14 May 85.
- b) Augustinus Aurelius, s.: De civitate Dei, cum commento Thomae Waleys et Nicolai Trivet.
- c) –
- d) –

2.

- a) Fol. No 61. Nicolai de Tudeschis de Sicilia abbatis Monacensis Consilia ac casus conscientiae per Ludovicum Bologninum de Bononia 1474.
- b) Tudeschis, Nicolaus de: Consilia, cum tabula Ludovici Bolognini.
- c) –
- d) –

3.

- a) Fol. No 70. Decretales. 4 Bänden.
- b) Gregorius IX, papa: Decretales, cum glossa Bernardi Parmensis.
- c) –
- d) –

4.

- a) Fol. No 71. Zabarella Super Clementinis 1484.
- b) Zabarellis, Franciscus de: Lectura super Clementinis.
- c) –
- d) –

5.

- a) Fol. No 77. Ricardi Scriptum super quarto Sententiarum. 1481.
- b) Richardus de Mediavilla: Commentum super quarto Sententiarum.
- c) –
- d) –

6.

- a) Fol. No 81. Johannis de Auerbach Processus juris. Leipzig.

- b) Auerbach, Ioannes: Processus iudiciarius.
 c) Leipzig : Mauritius Brandis, [14]89. 2°. GW 2851. IBP 613.
 d) –
- 7.**
 a) Fol. No 86. Decretales. Nürnberg 1485 in 2 Bänden.
 b) Gregorius IX, papa: Decretales, cum glossa Bernardi Parmensis.
 c) –
 d) –
- 8.**
 a) Fol. No 87 (lub No 131): Thomae de Aquino Quaestiones theologicae.
 b) Thomas de Aquino, s.: Summa theologica. P. II₂-III.
 c) Basel : [Michael Wenssler], 1485 – 20 VIII 1495. 2°. HC* 1434. IBP 5295.
 d) – (por. Katalog nr 89).
- 9.**
 a) Fol. No 89. Jordani opus de sanctis.
 b) Iordanus de Quedlinburg: Sermones Dan de sanctis.
 c) –
 d) Theol. 179.
- 10.**
 a) Fol. No 91. Robertus de Lickow de poenitentia.
 b) Caracciolus, Robertus: Sermones quadragesimales de poenitentia.
 c) –
 d) Theol. 180.
- 11.**
 a) Fol. No 97. Considerationes theologicae. Defect. (dopis.:) München Schriftf.
 b) –
 c) –
 d) –
- 12.**
 a) Fol. No 98. Johannes de Bromyard. Summa praedicatorum Defect.
 b) Ioannes de Bromyard: Summa praedicatorum.
 c) –
 d) –
- 13.**
 a) Fol. No 132. Petri Lombardi Commentarius in Psalmos. Nürnberg 1478.
 b) Petrus Lombardus: Glossa magistralis Psalterii.
 c) Nürnberg : Ioannes Sensenschmidt et Andreas Frisner, 12 II 1478. 2°. H* 10203.
 IBP 4330.
 d) –

14.

- a) Fol. No 134. Johann Gritschij Quadragesimale.
- b) Gritsch, Conradus: Quadragesimale.
- c) –
- d) –

15.

- a) Fol. No 139. Hugonis Cardinalis Postilla in 3 Bänden.
- b) Biblia, Lat. cum postillis Hugonis de Sancto Charo.
- c) [Basel : Ioannes Amerbach pro Antonio Koberger, post 29 X 1498 – 1502]. 2°. GW 4285. IBP 1041.
- d) –

16.

- a) Fol. No 144. Commentarius in Epistolas Paulinas. Defect.
- b) Thomas de Aquino, s.: Commentaria in omnes Epistolas s. Pauli.
- c) –
- d) –

17.

- a) Fol. No 146. Leonardi de Utino Sermones sacri .1479.
- b) Leonardus de Utino: Sermones.
- c) –
- d) –

18.

- a) Fol. No 148. Angeli de Aretio Commentarius in Institutiones. Venetiis 1492.
- b) Gambilionibus, Angelus de: Lectura super Institutionibus.
- c) Venezia : Andreas Torresanus, 22 II 1492/93. 2°. GW 10510. IBP 2279.
- d) –

19.

- a) Fol. No 180. Arbor consanguinitatis et affinitatis.
- b) Andreae, Ioannes: Super arboribus consanguinitatis et affinitatis.
- c) –
- d) –

20.

- a) Fol. No 210. Historia ecclesiastica. Coloniae 1480.
- b) Eusebius Caesariensis: Historia ecclesiastica, Lat.
- c) –
- d) –

21.

- a) Fol. No 212. Marsilij Ficini Commentarius in Plotinum absq. titulo. Florcatini 1492.

b) Ficinus, Marislius: *Commentaria in Platonem*. Firenze : Laurentius de Alopa, 2 XII 1496. 2°. GW 9871. IBP 2180.

d) –

22.

a) Fol. No 226. *Blondi Flavij Decades historiarum*. Venetiis 1493.

b) *Blondus, Flavius: Historiarum ab inclinatione Romanorum imperii decades*.

c) Venezia : *Octavianus Scotus*, 16 VII 1483. 2°. GW 4419. IBP 1080.

d) –

23.

a) Fol. No 234. *Johannis Pici Mirandolae Commentationes*.

b) *Picus de Mirandula, Ioannes: Opuscula*.

c) –

d) –

24.

a) Qu.No 6. *Explicationes Psalmorum sine titulo*.

b) –

c) –

d) –

25.

a) Qu. No 12. *Rationarium Evangelistarum*. Nürnberg 1496.

b) *Petrus de Rosenheim: Rationarium evangelistarum*.

c) – (znane edycje tego tekstu pochodzą z XVI w.; adres wyd. Nürnberg 1496 należy zapewne do współprawnego nieznanego dziś druku).

d) –

26.

a) Qu. No 13. *Malleus maleficarum*. 1404 (!).

b) *Institoris, Henricus; Sprenger, Iacobus: Malleus maleficarum*.

c) –

d) –

27.

a) Qu. No 15. *Johannis de Tornamira Clarificatorium*. Lugduni 1490.

b) *Ioannes de Tornamira: Clarificatorium super nono Almansoris*.

c) Lyon : *Ioannes Trechsel*, 17 VI 1490. 4°. HC* 15551. IBP 3245.

d) –

28.

a) Qu. No 20. *Bartholomaei de Chaymis Confessionale*. Mediolani 1480.

b) *Chaimis, Bartholomaeus de: Confessionale*.

c) [Nürnberg : *Fratres Ordinis Eremitarum s. Augustini*], 31 V 1480. 4°. GW 6546. IBP 1508.

d) –

29.

- a) Qu. No 30. Fortalitium fidei contra Judaeos, Saracenos. Nürnberg 1494.
- b) Alphonsus de Spina: Fortalitium fidei.
- c) Nürnberg : Antonius Koberger, 25 II 1494. 4°. GW 1578. IBP 258.
- d) Theol. 491.

30.

- a) Qu. No 69. Expositiones sive Declarationes titulorum legalium. Basel 1490.
- b) Sifridus de Arena: Expositiones, sive Declarationes titulorum utriusque iuris.
- c) –
- d) –

31.

- a) [Qu. No 69 adl.2] Bonaventurae Biblia pauperum.
- b) Nicolaus de Hanapis: Biblia pauperum.
- c) –
- d) –

32.

- a) Qu. No 70. Petri Schötti Lucubrationum. Argentinae 1498.
- b) Schottus, Petrus: Lucubrationum.
- c) Strasbourg : Martinus Schott, 2 X 1498. 4°. HC* (Add.) 14524. IBP 4949.
- d) –

33.

- a) [Qu. No 70 adl.2] Martyrologium sanctorum. 1499.
- b) Martyrologium: Viola sanctorum.
- c) [Strasbourg : Ioannes Prüss], 8 II 1499. 4°. HC* 10873. IBP 3638.
- d) –

34.

- a) Qu. No 80. Baptistae Mantuani ad Ludovicum Fuscararium Parthenices commendatio. Daventriae 1494.
- b) Baptista Mantuanus: Parthenice prima sive Mariana.
- c) [Basel : Ioannes Amerbach, ca 1490/95]. 4°. GW 3277. IBP nie notuje.
- d) –

35.

- a) [Qu. No 80 adl.2] Baptistae Mantuani Bucolica 1498.
- b) Baptista Mantuanus: Adolescentia.
- c) Mantova : Vincentius Bertochus, 16 IX 1498. 4°.GW 3244. IBP 756.
- d) –

36.

- a) [Qu.No 80 adl.3] Ejusdem De patientia aurea. 1498.
- b) Baptista Mantuanus: De patientia.

- c) Deventer : Richardus Pafraet, 20 X 1498. 4°. GW 3306. IBP 774.
- d) –

37.

- a) [Qu. No 80 adl.4] Juvencus Presbyteriorum immensam evangelicae legis majestatem heroicis versibus concludens.
- b) Juvencus: Evangeliorum libri.
- c) –
- d) –

38.

- a) Oct. No 79. Loca quaedam parallela in Sacram Scripturam. (dopis. :) Venet. 1485.
- b) –
- c) –
- d) –

39.

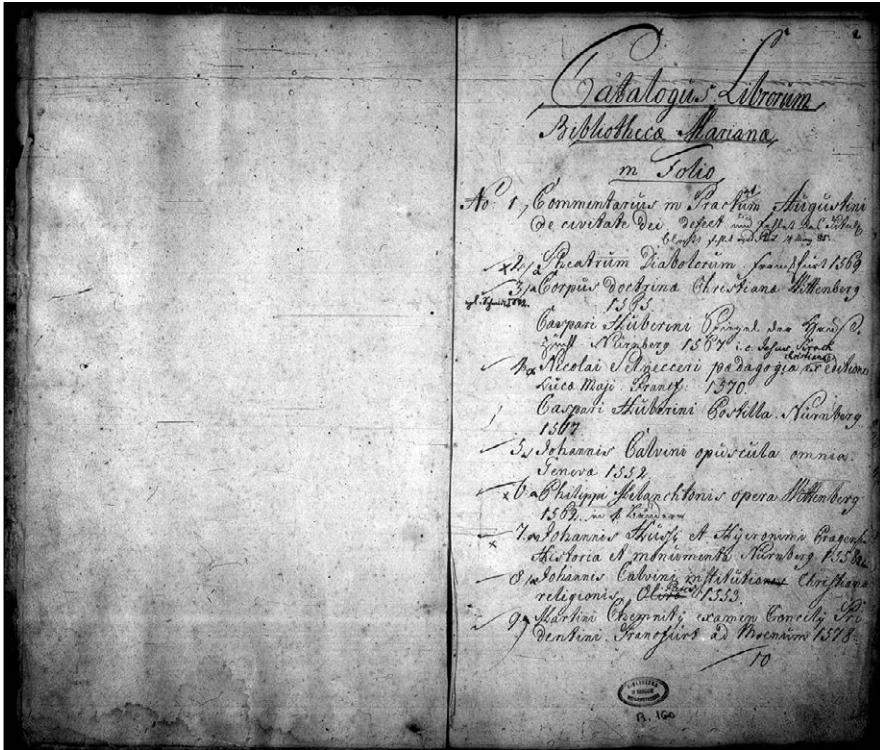
- a) Oct. No 81. Antonius de Bitonto Sermones dominicales 1496.
- b) Antonius de Bitonto: Sermones dominicales per totum annum.
- c) Strasbourg : Ioannes Grüninger, 25 I 1496 lub 25 VII 1496. 8°. GW 2212, IBP 435 lub GW 2213, IBP 436.
- d) –

Zusammenfassung

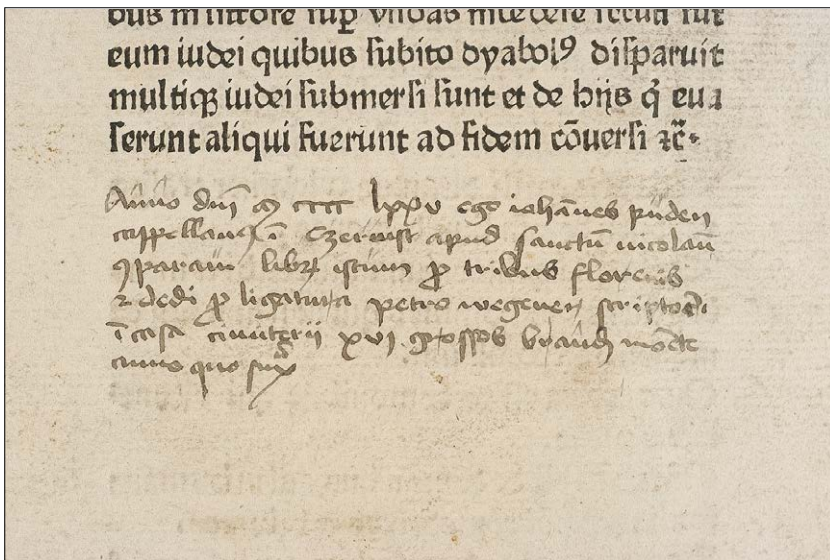
Inkunabeln der ehemaligen Stargarder Bibliotheken

Die erste Stargarder Bibliothek wurde im 13./14. Jahrhundert bei der Marienkirche gegründet. Ihre Blütezeit fällt auf das späte 15. Jh. und das ganze 16. Jh. danach vergrößerten sich ihre Bestände nur geringfügig wie ein handschriftliches Exemplar eines um das Jahr 1740 entstandenen Katalogs bezeugt. Im Jahre 1604 wurde in der Stadt ein Gymnasium mit einer eigenen Bibliothek, die sich infolge der zahlreichen Spenden schnell vergrößerte, gegründet. Im frühen 19. Jh. wurde an sie die Büchersammlung der Kirchengemeinde übergeben, die dann gegen Ende dieses Jahrhunderts wiederum an die Kirche teilweise zurückgegeben wurde. Die ältesten Bücher der gymnasialen Bibliothek wurden in zwei in den Jahren 1877 und 1910 im Druck erschienenen Katalogen beschrieben. Nach 1945 wurde die Sammlung zerstreut. Die meisten Exemplare von fast hundert Inkunabeln wurden an die Nationalbibliothek in Warszawa übergeben, ungefähr zehn davon kamen in die Pommersche Bibliothek in Szczecin, vier in die andere polnische Bibliotheken, drei in die Vereinigten Staaten und die übrigen acht sind verschollen. Der Fazit der Untersuchung der Buchstempel der übrig gebliebenen Schriftstücke im Kontext der beiden im Druck erschienenen Kataloge, sowie des Manuskriptes mit dem Bestand der kirchlichen Bibliothek ist, dass fast der gesamte Bestand der Bücher im 15. Jh. in der Bibliothek des Gymnasiums aus der Büchersammlung der Kirche, wo er eine der größten Sammlungen im Herzogtum Pommern bildete, stammte.

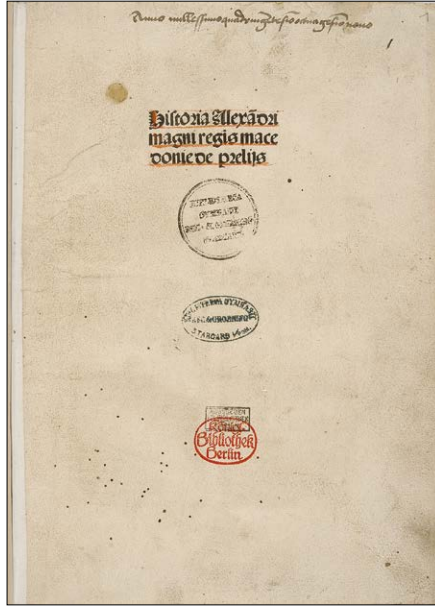
Das zweite Teil des Textes besteht aus einem Verzeichnis der Inkunabel, die im Bestand der gymnasialen Bibliothek im Jahre 1939 waren und aus den Angaben zu deren aktuellen Standort. Zum Schluss wurde ein Anhang hinzugefügt, wo ein Versuch unternommen wurde, die Inkunabeln aus der Kirchenbibliothek zu ermitteln, die nicht in den Bestand der gymnasialen Bibliothek aufgenommen wurden.

Ryc. 1. Strona początkowa rękopiśmiennego katalogu Biblioteki Mariackiej.
 Fot. Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu

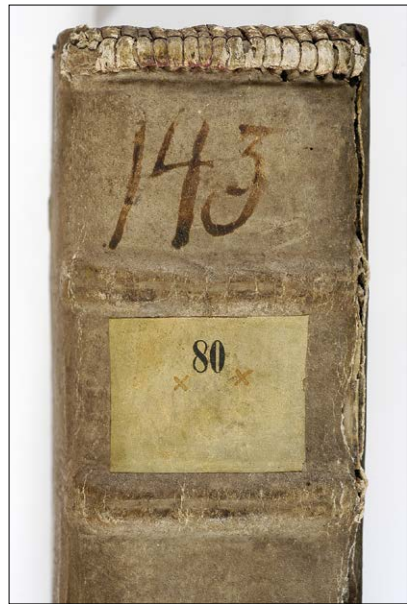
Ryc. 2. Nr 1, proveniencja 1. Fot. BN

Ryc. 5. Nr 48. Dwie wersje łacińskiej pieczętki biblioteki gimnazjalnej (w środku); u dołu omyłkowo wbita pieczęć biblioteki berlińskiej, na niej druga, unieważniająca. Fot. BN

Ryc. 6. Nr 78. Charakterystyczna naklejka grzbietowa biblioteki gimnazjalnej z dopisaną ręcznie sygnaturą „157” (z działu Scriptorum rec. aevi). Fot. BN

Ryc. 7. Nr 1. Naklejka grzbietowa biblioteki gimnazjalnej z drukowaną sygnaturą „80” z działu Theologia. Wyżej dawna sygnatura Biblioteki Mariackiej. Fot. BN

In impatore
appavit
administer
per hoste annos
sed nec
Abstinetia
principibus aurellis
quintus quia
dilexerit
Antonius
q[ua]nta
De fochritu
Horatius
videtur

Imperator
reparavit
fructus
hominibus
graciam
hominibus

ego neminem nomine, quare casti mihi non
potuit nisi q[ui] ante de se noluerit resistere

PRO GN. POMPEIO

ademit: obfidesq[ue] iperavit: ita fatu bellu: ra diuturnu ta loqe lateq[ue] disp[er]sum quo bello oes geres ac nationes p[er] mebat. Gn. Po. extrema hyeme appuit. In eue vere suscepit: media astate cofecit. Est hac diuina atq[ue] incre dibilis uirtus ipatoris: qd caetera qs pauloate comemorare coepera qtae atq[ue] q[ui] multa sut: No. n. bellu diu uir tus solu i sumo pfectoue ipatore qreda e. Sed multa sut artes eximia huius admistrac[io]e cofetq[ue] uirtutis. Ac p[er]nu qta inocente debet e ipatores: qta deide oibus i rebus tep[er]atia: qta fides: qta facilitate: qto igenio: qta huantate: q breuiter qta sint i Gn. Po. cofideremus. Suma. n. oia iu qrites: sed ea magis ex aliog[is] cofetide q ipa p sefe cognofci atq[ue] itelligi poffut. Que. n. poffumus ipatore aliquo i numero putare cuius i exercitu ue neat ceuratus atq[ue] uenierit: qs huc hoem magnu aut amplu de rep. cogitare: q pecunia ex aetario d prom pra ad bellu adminiftradu aut pp cupiditate puiciae magratibus diuiferit aut pp auaritia Romae i qstu reli qrit. Vfa admurmuratio facit qrites: ut agnoscere uideamini: q hac fecerut. Ego at nemine noio: qre inaci mihi nemo poterit: nisi q ante de se uoluerit cofiteri. Itaq[ue] pp hac auaritia ipator: qtas calamitates: quocunq[ue] uertu sit uir exercitus ferat: qs ignorat: l'itnera q p holce annos i italia p agros: atq[ue] oppida ciuitu. Romanog[is] nri impatores fecerut recordamini. tu facilius Itatueris: qd apd exteras nationes fieri existimetur. Vtq[ue] plures arbitramini p holce annos militu ufog[is] armis hostiu urbes: an hibernis sociog[is] ciuitates esse delatas? Neg[is] n. pot exercitu is cotinere ipator: q leipm no cotinere: neq[ue] seuerus ee in iudicado: q alios i se seueros ee tu dices no uult. Hic miram ur huc hoem ratu excellere caeteris cuius legioes sic i alia puenit: ut no mo ma nus ratu exercitus: sed uel fignu qde cuiq[ue] pacato nocuisse dicat. Ia uero queadmodu milites hibernet quoti die sermones ac lrae pferunt: no mo ur sumptu faciat in milite: nemini uis affer: sed ne cupit: qde cuiq[ue] p mittit: hibernis. n. no auaritia p fugiu maiores nri in sociog[is] atq[ue] amicog[is] tectis ee uoluerut. Age uero cae ris in rebus qlis sit tep[er]atia cofiderate: unde illa rata celeritate & ta incredibile cursum inuertu putatis: no n. illu eximia uis remig[is] aut ars inaudita qda gubernadi aut ueti aliq noui ta celeriter in ultimas terras puu lerit: sed hac res q caeteros remorari solet no retardari: no auaritia ab instituto cursu ad pda aliq duocauit. no libido ad uoluptate: no amoritas ad dilectatione: no nobilitas urbis ad cognitione: no deniq[ue] labor ipse ad qere: postreo signa & tabulas caeteraq[ue] ornamenta graecog[is] oppidog[is] q caeteri tollida ee arbitrat[ur] ea sibi ille ne uifeda qde existiauit. Itaq[ue] oes qde nuc i his locis. Gn. Po. sicut aliquo it ee hac uere missu: q de caelo lapsu iuee: nuc aniq[ue] i capitiu credet fuisse hoies Ro. hac quoda abstinetia: qd ia nat oibus exteris incredibile ac sal uo memoria p dntu uidebat. Nuc impii nri splendor illis genibus luget. Nuc itelligit no sine ca maiores suos tu cu hac tep[er]atia magratu hebamus: seruire. P. Ro. q impare altis maluisse ia uero ita faciles aditus ad eu primatores: ita libere qrim oia d aliog[is] iniuriis ee dicu: ut is q dignitate picipibus excellit facilitate firmis par ee uideat: ia qd cofilio dicendi grauitate & copia ualeat: i quo ipso test qda dignitas impatoria. Vos qri tes hoc ipso i loco saepe cognofitis: fide uero eius inter locos q[ui] existitari putatis: q hoies oium geneq[ue] inu: dntima iudicari. Huanitate ia rata e ut difficile dictu sit utq[ue] hostes magis uirtute: eius pugnat[ur] timuerit: an malueit dine uicti dilexerit. Et q[ui] dubitabit qn huic ratu bellu trahit: uetdu sit qd oia ufa meone bel la coficida dno quoda cofilio natus ee uideat? Et quonia auctoritas multu i bellis quog[is] adu admiftradis atq[ue] ipio militari uale certe nemini dubiu e qnea re ille ide ipe ipator plurimu possit. Vehementer at pinere ad bella admiftrada qd hostes: qd focu d ipatoribus uis existimetur: qs ignorat cu sciamus hoies i tans rebus ut aut cofidat: aut meruata: aut oderit: aut amet opimide no minus fama: q alia certa rde comouerit qd igit no me unq[ue] i torbe terraq[ue] clarus fuit: Cuius res gestae pares: d quo hoies uos: id qd maxie facit auctoritate rata & ta pclara iudicia fecistis? An uero usq[ue] ulla esse ora ta deserta putatis: quo no illius diei fama puaferit? Cu uniuertus. P. R. referto foro replent: oibus tep[er]is ex qbus hic locus coipici pot unu sibi ad comune oium gentium bellum Gn. Po. impatore depopofit. Itaq[ue] ut plura no dicam neq[ue] aliog[is] exemplis cofirmem q tum huius auctoritas ualeat in bello ab eode Gn. Po. oium reg[is] egregiaq[ue] expla sumant: q quo die a uobis maritimo bello ppositus e impator: ita repente uillitas annonae ex lumina inopia & charitate rei frumeta riae cofecuta e unius spe & noie: qta uix ex suma ubertate agrog[is] diuturna pax efficeret potuifset. Ia accepta in pto calamitate ex eo plio de quo uos pauloate iuruis admonuit cu focu pmissiffent hostium opes: atq[ue] creuiffent: & cu fatis firmu pfidiu puicia no haberet: amiffisset Asia qrites: inu ad ipm etus ipis diuinitus. Gn. po. ad eas regiones fortida. P. R. artuliffet: huius aduetus & Mithridate ifolita iflam aut uictoria conuuit Et Tigranet magnis copiis minitate aliae retardauit: & q[ui] dubitabit qd uirtute pfecturus sit qratu auctori tate pferent? Aut q facile ipio atq[ue] exercitu socios & uectgalia coferuarurus sit q ipso noie ac rumore dide rit. Age nero illa res qta declarat eiusde hois apd hostes. P. R. auctoritate: q ex his locis ta loings itaq[ue] diuersa ta breui tpe oes una huic ee d didefit qd cretenu legati cu i cog[is] ifula nri ipator exercitog[is] ee ad Gn. P. i ciltias ppe terras uenerit: eiog[is] se oes cretenu ciuitates dedere uelle dixerunt qd ide ipe Mithridates: no ne ad eude Gn. po. legatu usq[ue] i Hispania mifit: eug[is] po. legatu semp iudicauit. In qbus semp erat molestu ad eu potuiff mu ee missu fpeculatore q legatu iudicari maluerit. Potestis igit ia cofituer qrites hac auctoritate multis poftea rebus gestis magnisq[ue] uis iudicis aplificat: qtu apd illos reges: qtu apd exteras nationes ualitus: ee existimatis. Reliquu e ut de felicitate q p[er]tare de se ipso nemo pot: meminisse & comemorare de altero pot uis ficut aequu e homini de potestate deog[is] timide & pauca dicamus. Ego. n. sic existimo maximo: Mar cello Scipio: Mario & caeteris magnis impatoribus non solu pp uirtute sed et pper fortuna saepius impio. ma data atq[ue] exercitus ee commifos: fuit. n. pfecto qbusda sumis uirtus qda ad aptitudinē & gloria & res ma gnas bene gerendas diuinitus adiufta fortua. De huius at hois felicitate no agius hac utar m oederate: d d d i ut i illius p[er]te fortuna pofita ee dicat: sed ut p[er]tita meminisse reliq[ue] ipare uideatur: ne ut iusta diis imor talibus oro nra aut i gratia ee uideat: itaq[ue] i lu p dicatorus qtas ille res domi militaq[ue] terra mariq[ue] q[ui]q[ue] fell

Neg[is] em p[er] exercitu cotinere io Impator q p[er]p[er]it no cotinet. Neg[is] p[er]uicax ee q[ui]
hyemis no auaricie p[er]fugiu in ma annog[is] totis n[ost]r

Ryc. 8 Nr 22. Glosy marginalne ręką Michaela Schonenbassego. Fot. BN

